

Analýza privatizace bezpečnosti v České republice s využitím modelu globálních bezpečnostních montáží*

OLDŘICH BUREŠ**

Abstract: Global Security Assemblage Analysis of the Privatization of Security in the Czech Republic

This study offers an analysis of the role of private security companies (PSCs) in the Czech Republic that builds on the model of global security assemblages developed by Abrahamsen and Williams. It applies this model to the Czech experience with the privatization of security since the end of the cold war by utilizing available data, complemented with information derived from structured interviews with the owners of PSCs operating in the Czech Republic. It suggests that the Czech market with commercial security services exhibits several specific characteristics, including the relatively high total number of registered PSCs (7000+) and their professional associations (16), the size of the gray and black markets involving PSC services (30 to 40 percent of the entire market), and the phenomenon of so-called "reverse revolving doors," whereby former owners or top managers of PSCs directly, or through family members, enter into, or establish their own, political party. Overall, however, this study confirms the key conclusions from previous applications of the model regarding the partial disassembly of the Czech state's security functions and the corresponding re-articulation of relations among public and private actors in the provision of security.

Keywords: Private security company, privatization, internal security, global security assemblages, Czech Republic, political parties, regulation

DOI: 10.5817/PC2013-1-4

1. Úvod

Ačkoliv je fenomén privatizace bezpečnosti v zahraniční odborné literatuře i ve veřejném politickém diskurzu západních zemí předmětem vášnivých debat již minimálně dvě desetile-

---

* Poděkování: Tato studie je výstupem z grantu P408/11/0395 financovaného Grantovou agenturou České republiky, jíž autor tímto děkuje za finanční podporu výzkumu problematiky privatizace bezpečnosti *Privatizace bezpečnosti: Role aktérů privátního sektoru v reakcích na současně bezpečnostní hrozby*. Autor rovněž děkuje za podněty a připomínky dvěma anonymním recenzentům. Veškeré chyby a nedostatky jdou však samozřejmě na vrub autora.

** Metropolitní univerzita Praha, o.bures@mup.cz

tí, v České republice (ČR) se dostal do centra pozornosti až díky výsledkům parlamentních voleb v roce 2010 a kontroverzním kauzám největší české soukromé bezpečnostní společnosti (SBS) ABL (dnes M2.C). V českých médiích se v té době poprvé začaly objevovat úvahy o samotném fenoménu privatizace bezpečnosti, nicméně jejich autoři obecně nedisponovali dostatečně hlubokými znalostmi všech aspektů této komplexní problematiky, zejména pak možných politických, ekonomických, právních i bezpečnostních dopadů na fungování českého státu a života (nejen) jeho občanů. V české odborné literatuře sice již alespoň v základních obrysech byla problematika privatizace bezpečnosti nastíněna s odkazem na zahraniční zkušenosti zejména s působením soukromých vojenských společností (SVS – viz Bureš 2006, Bureš 2009, Bureš a Nedvědická 2011), ale doposud nebyla nabídnuta komplexní analýza privatizace bezpečnosti v rámci ČR. Podcenění a/nebo nepochopení možných dopadů masivní privatizace bezpečnosti je na domácí scéně patrné i v rovině politické, v jehož důsledku zůstává Česká republika posledním členským státem Evropské unie (EU) bez zvláštního zákona o soukromých bezpečnostních službách.

Tato studie proto s využitím jednoho z nejnovějších analytických modelů, tzv. *globálních bezpečnostních montáží* (global security assemblages) Rity Abrahamsenové a Michaela C. Williamse, nabízí analýzu dosavadního průběhu a současného stavu privatizace bezpečnosti v České republice s důrazem na služby soukromých bezpečnostních společností poskytované v oblasti tzv. *vnitřní* bezpečnosti. Struktura studie je následující. V první části jsou vymezeny základní pojmy – soukromá bezpečnostní společnost a privatizace bezpečnosti. V druhé části jsou shrnuty relevantní poznatky ze zahraniční odborné literatury s důrazem na vysvětlení příčin, průběhu, výsledků a dopadů privatizace bezpečnosti. V rámci tohoto přehledu zahraniční literatury je představen i model globálních bezpečnostních montáží, dle kterého privatizace bezpečnosti představuje proces postupného „rozebírání“ státu, což však nemusí automaticky vést k posílení pozice soukromých aktérů, jak doposud bylo akcentováno v české i zahraniční literatuře. Vždy se ale posouvá relativní pozice soukromých vůči veřejným subjektům v rámci vnitřní bezpečnosti, což dle Abrahamsenové a Williamse v konečném důsledku vede k reartikulaci v bezpečnostní sféře dříve pevně ukotvených dichotomií soukromý versus veřejný a globální versus lokální. V třetí části jsou tyto argumenty konfrontovány s dostupnými daty a informacemi o působení soukromých bezpečnostních služeb v ČR v posledních dvou dekadách. Protože se jedná o téma v ČR takřka neprobádané a zároveň také normativně poměrně kontroverzní právě kvůli dopadům privatizace bezpečnosti na její doposud tradiční vnímání coby veřejného statku zajišťovaného státem všem svým obyvatelům, jsou v této části studie také prezentovány názory osmi majitelů a/nebo vrcholových manažerů v ČR působících soukromých bezpečnostních služeb, se kterými autor této studie uskutečnil strukturované rozhovory.¹ Pouze minimálně jazykově korigované přepisy odpovědí z těchto rozhovorů tvoří klíčovou část celé studie nejen z hlediska poskytnutí jinak nedostupných informací, nýbrž i z hlediska způsobu jejich formulace a prezentace vedoucími představiteli českých SBS. Závěrečná část vyzdvihuje hlavní specifika privatizace bezpečnosti v ČR, která nicméně celkově odpovídá většině poznatků ze zahraniční literatury využívající analytický model globálních bezpečnostních montáží.

2. Vymezení základních pojmů

Terminologie je v oblasti soukromé bezpečnosti klíčovým faktorem, neboť samotné definice základních pojmů mnohdy již samy o sobě indikují postoj státu a jeho občanů k zapojení soukromých aktérů do řešení bezpečnostních incidentů všeho druhu. Ačkoliv totiž první moderní policejní sbor zřízený a placený vládou vznikl v Londýně až v roce 1829 (Dempsey 2011: 2) a v odborné literatuře jsou dobře zdokumentovány rozsah a četnost využití soukromých vojenských sil v různých historických epochách (Bureš a Nedvědická 2011), zhruba od konce devatenáctého století převládla vize státem zajišťovaná vnitřní i vnější bezpečnosti skrze policii a armádu. Až donedávna také nebylo třeba u těchto dvou bezpečnostních složek přidávat adjektivum *státní, národní* či *veřejná*, protože naprostá většina obyvatel moderních států západního typu přijala za samozřejmou definici švýcarského sociologa Maxe Webera, dle které je stát lidskou komunitou, která si (úspěšně) nárokuje monopol na legitimní použití fyzické síly na svém území:

I když není pochyb o tom, že v historii byl státní monopol násilí vždy ... spíše výjimkou než normou, i nadále platí, že veřejná povaha bezpečnosti – rovnost před zákonem a stejná ochrana ze strany policie – patří (teoreticky) mezi nejvýznamnější konstitutivní principy moderního státu a vnímání jeho suverenity, a je jedním z hlavních indikátorů a testů legitimacy v moderní politice (Abrahamsen a Williams 2011: 8).

Jak je detailně analyzováno níže, myšlenky státního monopolu násilí a bezpečnosti coby veřejného statku dodnes představují důležitou část „struktury pocitů“ občanů moderních západních států (Loader a Walker 2007), a významně proto ovlivňují nejen definiční debaty v oblasti soukromé bezpečnosti.

2.1 Soukromá bezpečnostní společnost

V odborné literatuře doposud neexistuje jednoznačná shoda na definici soukromé bezpečnostní společnosti. Existující definice se proto liší stát od státu v závislosti na lokální historii, právním řádu a dalších národních specifikách. Navíc jsou definice v této oblasti nejen otázkou politickou, nýbrž i předmětem sporů mezi samotnými soukromými poskytovateli bezpečnosti, kteří mají jasný, nicméně často odlišný zájem na tom, jak jsou jejich aktivity a oni samotní označováni. Obecně lze nicméně konstatovat, že naprostá většina ne-státních aktérů na poli vnitřní i vnější bezpečnosti se chce co nejvíce distancovat od označení „žoldněř“ (Bureš a Nedvědická 2011) a v mnoha případech i od názvu „soukromá vojenská společnost“, který je nejen v akademické literatuře používán k označení „soukromých společností nabízejících služby mimo jejich domácí stát s potenciálem použití smrtící síly, včetně výcviku a poradenství armádám, které významně ovlivňují jejich bojové schopnosti“ (Chesterman a Lehnard 2007: 3). Soukromé bezpečnostní společnosti jsou naopak obecně charakterizovány jako entity, které poskytují pouze hlídače budov a/nebo zajišťují bezpečnostní systémy proti tzv. „obyčejným zločinům“ typu vloupání, odcizení automobilu atd. (srovnej Aning 2001, Cleaver 2000, Musah 2002). Přestože je nutno zmínit, že zejména v konfliktních a post-konfliktních oblastech se rozdíl mezi SVS a SBS často stává velmi nejasným (Bureš a Nedvědická 2011), alespoň v rámci členských států Evropské unie většinou platí, že místní SBS se na rozdíl

od SVS vesměs „zdržují nabízet služby na bojové linii v konfliktních zónách“ (Bearpark a Schulz 2007: 240).

V rámci České republiky zatím můžeme hovořit takřka výhradně o existenci SBS v oblasti vnitřní bezpečnosti, které lze stručně definovat následovně:

Osoby samostatně výdělečné a soukromě financované podnikatelské subjekty a organizace, které poskytují s bezpečností související služby za úplatek pro jednotlivce či subjekty, které je zaměstnávají, anebo pro sebe, v zájmu ochrany osob, soukromého vlastnictví nebo zájmů před různým nebezpečím (Dempsey 2011: 32).

Pod tuto definici spadá celá škála typů SBS a jejich činností, které lze rozdělit do několika oblastí. První důležitou kategorizaci SBS naznačenou i ve výše uvedené definici je dělení na tzv. *smluvní* (contract) a *vlastní* (proprietary) soukromé bezpečnostní služby. Druhou možnou kategorizaci představují hlavní oblasti aktivit SBS:

1. *Fyzická bezpečnost*: Ochrana osob a majetku. Mezi typické aktivity fyzické bezpečnosti patří hlídání vstupů do objektu, zabránění krádežím, patrolování objektů a jiných prostor a udržování pořádku.
2. *Informační bezpečnost*: Mezi typické aktivity patří ochrana proti neoprávněnému užívání počítačových programů a zabránění krádežím firemního výzkumu a plánů rozvoje.
3. *Bezpečnost personálu*: Mezi typické činnosti personální bezpečnosti patří ochrana klíčových manažerů či celebrit a prověřování historie potenciálních zaměstnanců (Dempsey 2011: 33).

S podobnou terminologií se lze setkat i v českém prostředí, ve kterém však doposud neexistují ryze akademické studie problematiky SBS. Stávající odborná literatura v oblasti soukromé bezpečnosti v ČR totiž doposud pochází výhradně od autorů, kteří jsou sami v tomto oboru aktivními podnikateli a/nebo reprezentanty českých firemních asociací SBS. Například definice SBS v jedné z nejstarších z těchto publikací od Františka Brabce a kolektivu zahrnuje vlastní i nájemní bezpečnostní služby: „Výkon soukromé bezpečnostní činnosti realizovaný v souladu s koncesní listinou (licencí) k zajištění ochrany osob a majetku a dalších bezpečnostních zájmů, a to jak na základě smluvním, tak pro potřeby vlastní“ (Brabec a kol. 1995, citováno v Kameník et al. 2007: 20). Z rozhovorů s dalšími majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS je patrné, že ačkoliv většina z nich by SBS a jejich činnosti definovala podobným způsobem (viz box 1), zdaleka ne všichni jsou s převládající terminologií a/nebo definicemi spokojeni.

Box 1: Definice SBS dle majitelů a/nebo vedoucích manažerů v ČR působících SBS

Any company that performs any kind of a protection service (property or personal protection) on the free market, including to state tenders (Ian Bird, M2.C).

Určité je to komerční společnost. Je to nestátní společnost. Působnost má v komerční bezpečnosti, ale čím dál tím více i ve veřejném pořádku nebo vnitřní bezpečnosti. Definice jsou zde problematické (Beroun, Pinkerton ČR).

Nemám rád slovíčko soukromá bezpečnost, protože bezpečnost je obecně záležitost státu, jedna z jeho hlavních funkcí. Je to slovíčkaření, ale podle mě je správně termín komerční, protože firmy vykonávají své činnosti na základě smlouvy. Jsou to firmy, které na komerční bázi ochraňují majetek a zdraví zaměstnanců zákazníka, případně dalších lidí, kteří se vyskytují v prostoru, který patří zákazníkovi (Fábera, M2.C a Orange Group).

Já se domnívám, že komerční služby jsou všechny služby, které vedou k bezpečnosti občana, k jeho právu být informován, nemuset nikam utíkat, moci bránit svůj majetek, svoje práva. Vyjma práva trestně-právního a správního to vše v podstatě náleží do odvětví komerční bezpečnosti (Kameník, ASBS ČR).

Soukromá bezpečnostní služba je komerční subjekt, součást obecné bezpečnosti, kterou si občan státu nebo jakýkoli subjekt působící v daném státě je ochoten nebo schopen koupit nad rámec bezpečnosti poskytnuté státem a dané jeho bezpečnostní politikou. Soukromé bezpečnostní služby jsou poskytovány na základě smluv (obchodních vztahů), a tedy na základě poptávky a ochoty trhu za tyto služby platit. Slouží k minimalizaci/eliminaci škod (Kuník, Securitas ČR).

My jsme se snažili zavést termín, který se bohužel neuchytil – soukromý bezpečnostní průmysl. Proč? Protože lépe vystihuje současné spojování fyzické a technické ostrahy. Termín SBS lidi trochu mate, vidí pod tím jen guardové firmy (Růžička, Alkom).

Já bych spíše řekl soukromá bezpečnostní služba, protože společnost je právnický subjekt, kdežto my máme spoustu fyzických osob. Takže termín společnost je zavádějící, ale chápu to u velkých firem. Podle mě je v ČR soukromá bezpečnostní služba již zažitý termín. Co se týče té náplně, přesně to vystihuje živnostenský zákon – ostraha majetku a osob v celé šíři pojmu, tedy i ostraha nehmotných majetkových zájmů. A úplně obecně je to defenzivní ochrana, protože aktivní opatření mohou dělat jen vojenské společnosti (Zapletal, USBS ČR).

Zdroj: Rozhovory s uvedenými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS. Vybrané odpovědi na otázku: „Jak byste definoval soukromou bezpečnostní společnost?“ Zkratky názvů firem a asociací jsou rozepsány v první poznámce pod čarou.

Celkově lze nicméně konstatovat, že v ČR je nejvíce používaným termínem *soukromá bezpečnostní služba* (a zkratka SBS), čímž se lišíme od zahraniční terminologie, kde je naopak již poměrně ustálený anglický termín *private security company* (a zkratka PSC). Tato odlišnost je zejména důsledkem skutečnosti, že v českém právním prostředí je termín společnost poněkud zavádějící, protože značná část v ČR působících SBS jsou fyzické osoby vykonávající bezpečnostní činnost jako osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ, více viz níže). V České republice také doposud působily v mezinárodním srovnání pouze méně kontroverzní soukromé bezpečnostní služby a naopak zde doposud nebyla realizována mnohdy velmi problematická činnost soukromých vojenských společností (SVS), i když první pokusy o jejich založení se již začínají objevovat (více viz níže). Tento fakt vyplývá i z rozhovorů s českými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS, z nichž všichni vnímali rozdíl mezi SBS a SVS jako zásadní, a několik z nich dokonce deklarovalo, že termín SVS poprvé slyšeli až od autora tohoto textu. To potvrzuje z mezinárodního hlediska jistou specifickou českého trhu s komerční bezpečností – jediným dotazovaným, který mezi SVS a SBS neviděl podstatný rozdíl, byl britský spoluzakladatel a bývalý spolumajitel společnosti ABL (nyní M2.C) Ian Bird.

2.2 Privatizace bezpečnosti

Termín *privatizace* je v tomto textu používán v souladu s definicí od amerického experta na SBS Dempseyho: „Privatizace znamená převedení vládou zajišťované funkce zcela nebo částečně do soukromého sektoru“ (Dempsey 2011: 357). Konkrétně pak lze nejen v oblasti

bezpečnosti využít samostatně, nebo v kombinaci řadu alternativních metod poskytování původně státních služeb, včetně následujících:

1. smluvní outsourcing – nasmlouvání služby nebo její části od soukromé společnosti;
2. smlouvy o managementu – smluvní provoz zařízení soukromou firmou;
3. franchising – udělení práva poskytovat službu soukromé společnosti;
4. vnitřní trhy – umožňuje vládním agenturám nákup podpůrných funkcí od vnějšího dodavatele;
5. poukazy – poskytování vládních plateb za službu, avšak zákazníci dostávají poukazy, za které kupují tuto službu od externí společnosti;
6. komercializace – zastavení vládního poskytování služby a umožnění otevřenému trhu soutěžit o právo tuto službu poskytnout;
7. svépomoc – umožňuje společenským spolkům a sousedským komunitám, aby se staly neziskovými společnostmi a poskytovaly služby;
8. dobrovolníci – poskytování všech nebo části z vládních služeb za pomoci dobrovolníků;
9. korporatizace – převod vládní organizace na soukromý podnik, který již nemá vládní krytí (Reason Public Police Institute, citováno v Dempsey 2011: 358).

Z tohoto výčtu je patrné, že SBS nejsou zdaleka jedinými aktéry, kteří se podílejí na privatizaci bezpečnosti ve smyslu převodu dříve státních funkcí na ne-státní aktéry. SBS se ovšem od všech ostatních výše uvedených nestátních aktérů výrazně odlišují tím, že primárním motivem jejich činnosti je dosahování finančního zisku, a poskytování bezpečnostních služeb je tedy pouze prostředkem, jak tohoto cíle dosáhnout. Tento fakt je mnohými bezpečnostními experty vnímán jako klíčové dilema využití služeb SBS v oblasti tzv. *veřejné bezpečnosti*, tj. mimo soukromé objekty a pozemky.

3. Příčiny privatizace bezpečnosti a rostoucí role nestátních aktérů

Důvody vedoucí k privatizaci vnitřní i vnější bezpečnosti jsou dnes již poměrně detailně prozkoumány v odborné literatuře, nicméně stále neexistuje shoda na míře významu jednotlivých faktorů. Fenomén privatizace bezpečnosti je totiž vždy nutno vnímat v místním kontextu a příčiny i implikace využití soukromých aktérů v bezpečnostní oblasti se mnohdy i velmi výrazně liší stát od státu. Pouze detailní případové studie na národní úrovni proto mohou identifikovat skutečně relevantní faktory pro konkrétní stát, což je i cílem této studie v oblasti vnitřní bezpečnosti v rámci ČR (pro přehled klíčových faktorů vysvětlujících privatizaci na poli vnější bezpečnosti viz Avant 2004, Bureš a Nedvědická 2011, Ortiz 2010, Singer 2003). I tato studie proto nevychází pouze ze soudobé literatury v oblasti bezpečnostních studií, kde lze vysledovat určitý konsenzus o tom, že dochází k erozi role státu coby výhradního poskytovatele národní (vnitřní) a mezinárodní (vnější) bezpečnosti, a norma státního monopolu na legitimní použití síly je stále častěji nahrazována úvahami o účinnosti a hospodárnosti státních bezpečnostních služeb (Gill 2006, Kohler-Koch a Rittberger 2006, Krahmman 2005, Webber et al. 2004). Reflektuje navíc zejména nejnovější poznatky z kriminologie, která se na

rozdíl od primárně mezinárodně orientovaných bezpečnostních studií zabývá téměř výhradně problematikou vnitřní bezpečnosti.

Soudobé kriminologické analýzy rovněž poukazují, že bezpečnostní sektor je stále více fragmentovaný a nejasný v důsledku neustálé interakce veřejných a soukromých aktérů. Pro pochopení těchto interakcí vzniklo několik analytických modelů známých jako *uzlové vládnutí* (nodal governance) a/nebo *síťové vládnutí* (network governance), jejichž cílem je vysvětlení rostoucího zapojení soukromých aktérů do zajišťování bezpečnosti. Jejich hlavní výhodou je zejména fakt, že jsou schopny zachytit právě onen neustále se měnící vztah mezi soukromými a veřejnými aktéry, čímž nabízejí mnohem komplexnější pohled na privatizaci bezpečnosti než často obecně prezentovaný model úpadku státu a posilování soukromých aktérů:

Ačkoli tyto nové sítě představují strukturované oblasti, uzlové uspořádání nevyjadřuje jedinou logiku. Místo předpokladu přítomnosti dominantního státu schopného usměrnění a regulace dalších bezpečnostní aktérů podle své vlastní agendy připouští nodální vládnutí možnost, že ostatní aktéři či bezpečnostní uzly mohou mít větší vliv po určité době nebo ve specifickém prostředí (Abrahamsen a Williams 2011: 84–85).

Pro pochopení procesu privatizace bezpečnosti je proto nutno zkoumat vždy konkrétní vztahy mezi jednotlivými soukromými i veřejnými aktéry (které tvoří ony uzly/nodes) ve specifickém časovém období. Jedním z nejobsáhlejších a nejnovějších příkladů takto pojatého výzkumu soukromých bezpečnostních společností je kniha *Security beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics* od Abrahamsenové a Williamse (2011), která se navíc snaží doplnit a skloubit výhradně lokálně orientované poznatky z oblasti kriminologie s poznatky výzkumu globalizace z mezinárodních vztahů a politické sociologie.

Nabízí proto také určitý analytický rámec, na základě kterého je možno komplexně analyzovat roli SBS v jakémkoliv státě, včetně České republiky, což je také právě hlavním cílem této studie. Klíčový argument Abrahamsenové a Williamse zní následovně:

Privatizace bezpečnosti je součástí širšího procesu částečného „rozebírání“ státu a současně vznikajících „globálních montáží“, které spojují národní a globální struktury. V oblasti bezpečnosti je výsledkem těchto posunů vznik toho, čemu říkáme *globální bezpečnostní montáže* – nadnárodní struktury a sítě, v níž se řada různých subjektů a norem střetává, komunikuje, spolupracuje a soutěží a vznikají tak nové instituce, postupy a formy deterritorializovaného bezpečnostního uspořádání (Abrahamsen a Williams 2011: 91).

Je nutno zdůraznit slovo částečné v případě „rozebírání“ státu, neboť Abrahamsenová a Williams netvrdí, že stát mizí, nýbrž že jeho konkrétní složky procházejí procesem změny, která sice některé z nich oslabuje, ale jiné jsou naopak posilovány, a to jak absolutně, tak relativně ve vztahu k dalším bezpečnostním aktérům, včetně soukromých. Privatizace bezpečnosti se proto neodehrává mimo struktury státu, naopak „je zakotvena v sociálním a právním prostředí a může také zahrnovat účast prvků veřejných bezpečnostních sil“ (Abrahamsen a Williams 2011: 93). Stát, či některé jeho složky se tak svou činností, či naopak nečinností mohou paradoxně podílet na své vlastní demontáži. To nutně automaticky nemusí vést k posi-

lení pozice soukromých aktérů, nicméně se vždy neustále posouvá jejich relativní pozice vůči veřejným subjektům v rámci vnitřní bezpečnosti.

Podle Abrahamsenové a Williamse je proto klíčovým faktorem lokální politická ekonomie, která reflektuje distribuci a často navzájem soupeřící formy moci v daném historickém okamžiku: „Privatizace ... není jen otázka převodu dříve veřejných funkcí na soukromé akte-ry, nýbrž i indikátorem fundamentální re-artikulace vztahů veřejného a soukromého sektoru. ... Moc proto musí být umístěna v centru analýzy“ (Abrahamsen a Williams 2011: 218–219). S odkazem na francouzského sociologa Pierre Bourdieua a jeho teorii jednání (1977) Abrahamsenová a Williams nemají na mysli pouze fyzickou a materiální formu moci, nýbrž i symbolickou a kulturní moc jednotlivých aktérů v rámci bezpečnostního *pole* (field) – „strukturovaného prostoru pozic, jejichž vztahy jsou determinovány distribucí různých typů zdrojů“ (Abrahamsen a Williams 2011: 103). V případě SBS *materiální moc* vzniká akumulací ekonomického kapitálu a fyzických zdrojů, které jsou často výsledkem demontáže některých bezpečnostních funkcí státu. *Kulturní moc* může mít více forem (viz Bourdieu 1986), nicméně obecně ji lze chápat jako uznání autority, pravomoci či společenského statusu. V oblasti privatizace bezpečnosti je nejdůležitějším kulturním kapitálem ochrana soukromých vlastnických práv vyplývající ze vztahu „principál–agent“ mezi SBS a soukromým majetkem jejich klientů: „Na rozdíl od veřejné policie, jejíž moc je zpravidla vymezena v různých zákonech, moc soukromých bezpečnostních pracovníků pochází hlavně z jejich funkce legálních ‚agentů‘ těch, kteří kontrolují nebo vlastní soukromý majetek“ (Abrahamsen a Williams 2011: 109). Na tuto kulturní moc hojně odkazují i majitelé a manažeři českých SBS (viz box 2).

Box 2: Kulturní moc SBS působících v ČR pohledem jejich manažerů a majitelů

SBS prohlubují právní jistoty občanů a organizací a jsou naplňováním důležitého principu demokracie, občanské společnosti a tržní ekonomiky (Brabec, ČKDS).

To hlavní, co by u SBS mělo platit, je vždy dělat to, co na ně přenesl jejich zákazník. Což musí učinit smluvně a písemně, jasně a nezpochybnitelně. Jestliže si chci najmout SBS k provádění osobních prohlídek zaměstnanců, tak nejdřív já musím mít právo tyto prohlídky dělat. Takže to buď musím mít v kolektivní smlouvě, nebo musím vydat nějaké vnitřní nařízení. Pak teprve můžu přenést tuto svoji povinnost na někoho jiného. A musím mu vymezit, kde to bude dělat, jak to bude dělat, a jaká pravidla bude dodržovat (Fábera, M2.C a Orange Group).

Existence SBS je jenom převedení soukromého práva na majetek, zdraví a informace, které občan pouze delegujete na profesionály. Jedná se i o prvotní a defenzivní ochranu, kdy já chráním své zájmy, protože stát mi nikdy nemůže garantovat, že mě nikdo nepřepadne, nevykrade atd. To není ani jeho úloha. V ČR se neustále také vytváří fobie, že soukromé bezpečnostní a detektivní služby jsou někdo, kdo to tu chce podvrátit. Nebo že překračují zákon na rozdíl od novinářů, kteří údajně dělají věci ve veřejném zájmu. Detektiv přitom pracuje jen pro klienta, který prokáže oprávněný zájem určitou informaci znát. Takže jaký je rozdíl mezi tím, když já budu hájit Vás, protože Vy mi řeknete, já mám manželku, ale vypadá to, že je v nějaké divné komunitě, bere na to peníze, nestará se o děti. A já se na to podívám. A když se novinář do téže komunity infiltrovat a napíše o tom článek? I ten novinář to dělá v zájmu akcionářů, neboť čím skandálnější článek, tím lépe se to prodá a bude více inzerce. Kdežto ten detektiv to dělá proto, že se jedná o Vaši rodinu a o Váš majetek. Totéž platí i u ABL a sledování politiků – měli k tomu nějaký důvod, zakázku, právní zájem? Na to se jich nikdo neoptal. A o tom to je. Hypoteticky to mohlo být, ano, máme zakázku, že tam berou úplatky – tento pán tam měl dvakrát žádost a vždy to všichni zařídili, takže se cítí poškozen rozhodováním městské části, kde proti němu intrikovali. Tady na to mám písemnou smlouvu. A už by to bylo v jiné rovině. Detektiv nashromáždí důkazy a pak nastoupí policie nebo občansko-právní spor (Zapletal, USBS ČR).

Zdroj: Vybrané odpovědi z rozhovorů s uvedenými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS.

Symbolická moc závisí na mnoha faktorech (například jazykové a vědomostní) a/nebo na abstraktních symbolech. V případě státu je například ohromným zdrojem symbolické moci již citovaná abstraktní definice státu coby jediné instituce s monopolem na legitimní použití násilí za účelem zajištění veřejné bezpečnosti. Tímto kapitálem naopak momentálně nedisponují žádní soukromí aktéři, a privatizace bezpečnosti je mnohými vnímána negativně právě proto, že ji lze vnímat jako proces, který „nelegitimně eroduje veřejný statek bezpečnosti a kapacitu a symbolickou moc státu“ (Abrahamsen a Williams 2011: 119). Nicméně pokud stát v oblasti bezpečnosti nekoná, koná nedostatečně, neefektivně či špatně, anebo je jeho (ne)činnost alespoň takto subjektivně vnímána občany, pak se tato jeho symbolická moc paradoxně může stát prostředkem ke zpochybnění státního monopolu a k legitimizaci zajištění bezpečnosti nestátními aktéry. To je dobře patrné i z rozhovorů s majiteli a manažery českých SBS, kteří právě nečinnost či nedostatečně kvalitní činnost státu uvádějí nejen jako jeden z hlavních důvodů růstu počtu SBS, ale i jako jeden z hlavních problémů privatizace bezpečnosti v ČR, kde doposud relevantní složky státu nebyly schopny ani nastavit jasná pravidla pro poskytování bezpečnostních služeb soukromými aktéry (viz box 3 a níže). Je nicméně třeba podotknout, že ačkoliv naprostá většina zahraničních expertů sice rovněž varuje před privatizací bezpečnosti bez vymezení jasného právního rámce pro činnost SBS, dle Abrahamsenové a Williamse „nelze přistupovat k sektoru soukromé bezpečnosti pouze z pohledu regulace, kontrol kvality a mzdy. Poskytování bezpečnosti je totiž součástí boje o moc, který se týká základních politických a ekonomických otázek“ (Abrahamsen a Williams 2011: 116).

Právě vzhledem k akcentuaci významu soupeření různých forem moci a obecněji i vzhledem k zjevné inspiraci výše citovanými pracemi Bourdieuho lze model globálních bezpečnostních montáží zařadit do takzvané *Pařížské školy* bezpečnosti. Tento poměrně nový směr v bezpečnostních studiích, který na rozdíl od starší *Kodaňské školy* velkou pozornost věnuje i vlastnímu jednání a vzájemným vztahům různých typů bezpečnostních aktérů právě v rámci Bourdieuovsky chápaného bezpečnostního pole, se vymezil zejména díky výzkumu Didiera Biga v první dekádě tohoto století. Bigo je rovněž hlavním editorem časopisu *International Political Sociology*, kde byl model globálních bezpečnostních montáží poprvé prezentován ve formě odborné studie (Abrahamsen a Williams 2009). V této studii je také mnohem více než v později publikované knize vyzdvihován fakt, že privatizace bezpečnosti skrze změnu relativních pozic soukromých vůči veřejným subjektům v konečném důsledku vede k re-artikulaci v bezpečnostních studiích (ale i mezinárodních vztazích) dříve pevně ukotvených dichotomií soukromý versus veřejný a globální versus lokální:

To, o co skutečně jde při „privatizaci bezpečnosti“, je více než jen jednoduchý přesun dříve veřejných funkcí k privátním aktérům. Tento vývoj totiž poukazuje na důležité změny ve vztahu mezi bezpečností a suverénním státem, strukturami politické moci a autority, a působením globálního kapitálu. V tomto smyslu se jedná o bezpečnostní vládnutí, které se stále více odehrává mimo stát a které je propojeno se širší reartikulací vztahů mezi veřejným-soukromým a globálním-lokálním (Abrahamsen a Williams 2009: 5).

Tato re-artikulace základních postulátů bezpečnosti navíc dle Abrahamsenové a Williamse přispívá k její *komodifikaci* (kdy se namísto veřejné služby poskytované státem všem ob-

čanům z bezpečnosti stává služba dostupná pouze těm, kdo si za ni mohou dovolit zaplatit) a *depolitizaci* (tím, že se stává službou nakupovanou a prodávanou na trhu, je bezpečnost více vnímána jako technický problém, který má být řešen dle bezpečnostní logiky, a méně jako politický problém, který má být řešen na úrovni sociálních intervencí státu). V následující části této studie jsou tyto argumenty konfrontovány s dostupnými daty a informacemi o působení soukromých bezpečnostních služeb v ČR v posledních dvou dekadách. Je nicméně nutno přiznat, že omezený prostor jednoho odborného článku není dostatečný na detailní rozbor všech relevantních aspektů vlivu působení SBS na samotné vnímání a zajišťování bezpečnosti v České republice. Autor této studie proto připravuje i monografické zpracování této problematiky, nicméně doufá, že i zde prezentovaná pilotní konfrontace základního empirického výzkumu působení SBS v ČR s analytickým modelem globálních bezpečnostních montáží nabízí přidanou hodnotu ospravedlňující její publikaci. Tato přidaná hodnota je dána i faktem, že samotní tvůrci modelu globálních bezpečnostních montáží jej doposud aplikovali pouze ve dvou případových studiích Sierry Leone a Nigérie.

Box 3: Úpadek symbolické moci českého státu pohledem manažerů a majitelů v ČR působících SBS

SBS vyplňují díru na trhu v okamžiku, kdy se posunujeme od 100procentního monopolu státu na řešení bezpečnostních incidentů. Hlavní rámec vytváří trh, poptávka. A nejenom tržní, ale i ta společenská, kdy stát vyklízí některé pozice a vytváří prostor pro působení SBS (Beroun, Pinkerton ČR).

Kolik je úplatných orgánů v trestním řízení, kolik je úplatných orgánů ve správním řízení? Anebo dokonce jsou tyto orgány hloupé? Proč by si občan nemohl pořídit vlastní databázi důkazů, o kterou opírá svá práva, a soutěžit s úplatným trestně-právním státním zástupcem, kterých také není málo? Občan nebo i právnická osoba mají právo říci moment, já si to také dokážu zařídit, když ty, státě, nekonáš.

Přínos SBS tedy spočívá v konkurenci vůči státním orgánům, nebo lépe řečeno k zjišťování objektivních informací k zatlačení správních orgánů do kolejí – to znamená informace skutečně objektivní a ne jak si to tam paní úřednice prostě vymyslí. O tom ale svědčí i spousta pořadů, neboť nenamlouvejme si, že o tom je jenom činnost detektivních kanceláří. Třeba investigativní zpravodajství postupuje úplně stejnou metodou. A tento mód dělá starosti našim neschopným orgánům, což si myslím, že je dobře, protože jim tvoří postrach toho, že řeknou, pane úředníku, ty jsi špatný, ty jsi to ani neviděl, ani neslyšel, ty jsi tam ani nebyl. Anebo ty jsi to odbyl proto, že ti za to dali 5, 10, 300 tisíc nebo sedm milionů (Kameník, ASBS ČR).

Politika státu, každé politické strany při volbách nastavuje určitou bezpečnost občanů. Pokud to neodpovídá potřebám většiny obyvatelstva, vzniká prostor pro služby SBS. Čím lépe a efektivněji bude stát plnit svoji bezpečnostní roli, tím menší pole působnosti pro soukromý sektor. Pokud by stát uměl efektivně použít prostředky, které mu občan v rámci plnění své daňové povinnosti svěří, a říkám efektivně využít, pak by určitě bezpečnost občanů stoupla natolik, že by se poptávka po službách SBS zásadním způsobem snížila (Kuník, Securitas ČR).

Státní monopol stagnuje a nestačí také čelit novým rizikům, která se v ČR objevují. Proto je tu poptávka po soukromém bezpečnostním sektoru. SBS proto dnes musí nabízet a nabízejí i služby, které mohou přímo ohrozit život, svobodu a majetek občanů, jinak to prostě nejde.

Kdyby to stát dělal a fungovalo to, nikdo by to nepoptával. Kdo by pak za to chtěl platit SBS? Stát to ale stále nedělá, a tak vzniká poptávka. Je to krizí státu a nedůvěrou občanů v jeho ozbrojené složky. Stát umožňuje činnost SBS tím, že nedělá něco dobře, že jeho složky jsou nefunkční. Z našich klientů například měla původně jedna banka dispečink od státu. Když byla nějaká tiseň, tak z deseti případů dvakrát policie nepřijela vůbec a jinak vždy pozdě, protože měla vládní delegaci, vraždu na Proseku atd. Takže nám vznikla zakázka, protože banka to chtěla mít vždy stoprocentní (Růžička, Alkom).

Zdroj: Vybrané odpovědi z rozhovorů s uvedenými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS.

4. Současný stav působení soukromých bezpečnostních služeb v České republice

Působení soukromých bezpečnostních služeb v České republice v oblasti vnitřní bezpečnosti se doposud nestalo předmětem vědeckého výzkumu v rámci ČR či v zahraničí. Následující odstavce proto nabízejí přehled základních dat a historického vývoje působení SBS v ČR a snaží se o jejich interpretaci s využitím výše představeného analytického modelu Abrahamsonové a Williamse. Hned úvodem je nicméně nutné podotknout, že množství dat pochází z dokumentů od samotných SBS a/nebo jejich asociací, poněvadž až do roku 2008 Český statistický úřad nepublikoval žádná relevantní data o českém trhu se SBS kvůli absenci speciálních kódů klasifikace ekonomických činností CZ-NACE pro obor bezpečnostních služeb (viz tabulka 1). Autor této studie se nicméně snažil o verifikaci co největšího množství dat formou triangulace různých zdrojů, včetně statistik dokumentů státní správy (zejména dokumenty Ministerstva průmyslu a obchodu a Ministerstva vnitra) a rozhovorů s majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS.

Z dostupných základních dat je patrné, že trh se soukromými bezpečnostními službami v České republice dlouhodobě roste od devadesátých let minulého století, co se počtu SBS i jejich zaměstnanců týče (viz tabulka 1). Dle nejnovějších údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) dosáhl v červenci roku 2012 celkový počet registrovaných SBS v ČR čísla 7094, nicméně podle týdeníku *Ekonom* pouze 200 až 300 SBS skutečně vyvíjí nějakou reálnou činnost (Sýkorová 2011). Tuto informaci potvrdila i většina autorem oslovených majitelů a/nebo manažerů v ČR působících SBS, kteří pro takto vysoké celkové počty SBS nabídli zejména následující vysvětlení:

- Absence samostatné právní regulace činnosti SBS.
- Existence švarcsystému.
- Nízké náklady pro vstup na trh.
- Velký počet malých SBS na jednu zakázku či „rodinných“ SBS.
- Účelové zakládání SBS za účelem zneužívání státních dotací a/nebo tunelování podniků.
- Jedna z mála možností uplatnění pro pracovníky veřejných bezpečnostních sborů, včetně příslušníků StB a SNB v devadesátých letech 20. století.

Všechny tyto důvody jsou přitom dle dotazovaných majitelů a manažerů v ČR působících SBS výsledkem nečinnosti, či alespoň nedostatečné činnosti, relevantních státních orgánů, což lze dle výše uvedeného modelu Abrahamsonové a Williamse interpretovat jako selhání symbolické moci českého státu, které pro představitele SBS otevírá možnosti k legitimizaci zajištění bezpečnosti soukromými aktéry.

Z dostupných dat uvedených v tabulce 1 lze také potvrdit i další tvrzení dotazovaných majitelů a manažerů v ČR působících SBS týkající se naprosté převahy počtu fyzických osob podnikajících coby osoby samostatně výdělečně činných (OSVČ), neboli malých, tzv. „rodinných“ SBS. Jejich celkový procentuální počet nicméně dlouhodobě mírně klesá (z 86 procent v roce 2002 na 79 procent v roce 2012), což lze chápat jako pozvolnou konsolidaci českého trhu se soukromými bezpečnostními službami. Naopak ekvivalentně v čase pozvolna roste počet právnických osob (z 14 procent v roce 2002 na 21 procent v roce 2012). Dle tajemníka USBS Zapletalova lze tyto trendy zejména v posledních letech vysvětlit i tím, že osoby fiktivně podnikající coby OSVČ se více bojí citelnějších postihů za provozování švarcsystému,

případně některé z nich již „odešly do důchodu“. Růst počtu právnických osob je pak údajně důsledkem „optimalizace“ SBS, které se dále dělí, a vstupu nových subjektů na český trh.

Tabulka 1: Počet v České republice působících soukromých bezpečnostních služeb a počet jejich pracovníků

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Celkový počet SBS*	3 966	3 482	4 388	4 918	5 460	5 731	5 968	6 109	6 291	6 385	6 419	6 748	6 748	7 001	7 201	7 094
Počet fyzických osob (OSVČ)	?	?	?	?	?	4 934	5 116	5 169	5 341	5 398	5 381	5 599	5 510	5 651	5 728	5 603
Počet právnických osob	?	?	?	?	?	797	852	913	950	987	1 038	1 149	1 238	1 350	1 473	1 491
Počet pracovníků všech SBS**	?	?	?	?	?	44 174	49 445	51 019	53 229	52 963	54 490	56 352	53 403	52 703	56 711	54 860

Zdroj: * Pro roky 1997–2001 Ministerstvo průmyslu a obchodu, pro roky 2002–2007 Český statistický úřad dle OKEČ 74.60, od roku 2008 Český statistický úřad dle CZ-NACE 80.00 až 80.30. Údaj za rok 2012 je k červenci tohoto roku. ** Český statistický úřad dle OKEČ 74.60 do roku 2007, od roku 2008 dle CZ-NACE 80.00 až 80.30. Údaj za rok 2012 je k červenci tohoto roku. ? znamená, že údaj pro daný rok není k dispozici.

Z hlediska výše zmiňovaného pohledu na problematiku privatizace bezpečnosti coby re-konfigurace poměrů mezi veřejným a soukromým sektorem je také důležité zmínit, že již několik let počet pracovníků SBS převyšuje počet příslušníků Policie České republiky (v létě 2012 cca 39 000 ve služebním poměru). Významný je také celkový obrat v ČR působících SBS, který v roce 2008 dosáhl již skoro 20 miliard korun (Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky 2010: 5). V důsledku dopadů globální finanční krize na českou ekonomiku v roce 2009 sice došlo k poklesu o 5,9 procenta a v roce 2010 dle týdeníku *Ekonom* dosáhl obrat registrovaných SBS pouze 16 miliard korun, k čemuž je však údajně třeba připočítat ještě obrat neoficiálních SBS ve výši 2,5 miliardy korun (Sýkorová 2011). Dle nejnovějších propočtů tajemníka USBS Zapletalova lze celkový obrat SBS v roce 2012 odhadnout na 20,7 miliardy korun, z čehož 19,3 miliardy představuje obrat řádně registrovaných SBS. Většina z oslovených majitelů a/nebo manažerů v ČR působících SBS se domnívá, že v nejbližších letech lze očekávat stagnaci či mírný růst poptávky po službách SBS, v závislosti na (ne-)přijetí samostatné právní úpravy působení SBS (viz níže) a celkovém stavu české ekonomiky. Každopádně již nyní činnost v ČR působících SBS generuje zhruba 0,5 procenta celkového HDP.

Důležitým aspektem českého trhu se službami SBS je i fakt, že jednoznačně největší SBS dle počtu zaměstnanců (4 500) i z hlediska ročního obratu (cca 1,5 miliardy korun) je společnost Securitas ČR, která je místní pobočkou jedné z největších globálních SBS, švédské společnosti Securitas AB (Securitas CZ 2011). Dle informací uveřejněných na vlastním webu je dvojkou na trhu další lokální pobočka celosvětové britské SBS G4S s obratem 1,4 miliardy korun a 2 500 zaměstnanci. Podle jejího bývalého dlouholetého generálního ředitele Fábery však dnes tato společnost má vážné problémy, a za dvojkou na trhu proto považuje

spíše největší českou SBS M2.C (dříve ABL), jejímž generálním ředitelem je v současnosti. Tuto informaci se autorovi studie nepodařilo ověřit u vedení G4S, neboť nikdo z této společnosti nereagoval na žádost o rozhovor. Nicméně i tajemník USBS Zapletal by dnes spíše G4S umístil až za M2.C, která dle týdeníku *Ekonom* v roce 2010 měla obrát 889 milionů korun a 1 335 zaměstnanců (Sýkorová 2011). Důvody, proč je největší SBS v ČR pobočka velké nadnárodní společnosti, jsou dle dotazovaných majitelů a/nebo manažerů SBS zejména následující dva: 1) přístup k zahraničnímu kapitálu a 2) přístup k zahraničnímu know-how a nejnovějším technologiím.

To opět jasně poukazuje na relevanci výše zmiňovaného analytického rámce *globálních bezpečnostních montáží* pro situaci v ČR, neboť zdůrazňuje nutnost zahrnout do analýzy re-konfigurace vztahů mezi různými poskytovateli bezpečnosti na národní úrovni i relevantní aktéry z úrovně nadnárodní. V rámci ČR lze také obecně konstatovat, že vliv nadnárodních SBS se jeví být spíše pozitivní, a to nejen z hlediska importu bezpečnostního know-how a nejnovějších technologií, nýbrž i z hlediska kultivace norem a nastavení etických pravidel pro podnikání v oboru komerční bezpečnosti. Dle generálního ředitele Securitas ČR Kunika je totiž jednou z klíčových odlišností mezi českými a zahraničními SBS to, že „zahraniční společnosti mají etické kodexy a pravidla hry, včetně nesponzorování a neovlivňování politiky, nespolečné s kriminálními živly atd. Bohužel když neexistuje zákon, který by to v ČR definoval, tak je to celé jen na morálním kreditu majitele lokální české firmy, kam až je schopen nebo ochoten zajít.“ Generální ředitel Pinkerton ČR Beroun pak v reakci na kauzu údajného sledování politiků společností ABL uvedl, že „Pinkerton má jako jednu z věcí, kterou nesmí dělat, práci pro politické strany ve smyslu politického boje. To znamená, abychom pro jednu stranu špiclovali druhou. Něco jiného je, když strana chce zajistit kongres, zabezpečit meeting, ale politický boj je zapovězený.“ Zároveň se ale také potvrzuje, že alespoň v některých oblastech i v komerční bezpečnosti je znalost místního prostředí klíčovou a jen těžko něčím nahraditelnou výhodou (zejména u detektivní služby). Česká národní specifika proto i v případě komerční bezpečnosti mohou determinovat některé typy poskytovaných služeb a jejich poskytovatele.

Specifickým aspektem českého prostředí je také existence 16 profesionálních asociací SBS. Mezi největší z hlediska počtu pracovníků SBS patří *Asociace bezpečnostních služeb České republiky* (ASBS), která sdružuje spíše menší a středně velké SBS, a *Security Club*, který sdružuje větší SBS. Společně tyto dvě asociace tvoří *Unii bezpečnostních služeb České republiky* (USBS), která dle informací od prezidenta ASBS Kameníka reprezentuje více než jednu polovinu všech pracovníků v ČR působících SBS. Dle subjektivního hodnocení autora této studie se také jedná o jednoznačně neaktivnější asociaci z hlediska propagace oboru komerční bezpečnosti směrem k veřejnosti, médiím i politickým subjektům v ČR. Třetí největší asociací je *Asociace technických bezpečnostních služeb Grémium Alarm* (AGA), která dle prezidenta ASBS reprezentuje zhruba 6 000 pracovníků SBS. AGA je však jednoznačně největší asociací SBS v specifickém podoboru technické bezpečnosti. Zbývajících 13 asociací nereprezentuje více než 1 000 pracovníků SBS. Některé z nich jsou nicméně důležitými sdruženími v dalších specifických oblastech komerční bezpečnosti (např. *Česká komora detektivních služeb*), některé jsou pak organizovány na regionální bázi (např. *Komora podniků komerční bezpečnosti Jihomoravského kraje*), či dokonce na úrovni městských mikroregionů (např. *Komora podniků komerční bezpečnosti brněnského regionu*). Pro velkou rozříštěnost

profesních asociací v ČR působících SBS mají jejich majitelé a/nebo manažeři poměrně podobná vysvětlení, z nichž jednoznačně nejčastěji zmiňovaným je „česká posedlost být něčeho prezidentem“. Z dalších často citovaných faktorů lze zmínit osobní nevráživost mezi představiteli jednotlivých SBS a specifčnost jednotlivých oborů komerční bezpečnosti. V minulých letech proběhlo již několik pokusů o vytvoření jedné zastřešující celonárodní asociace SBS a většina dotazovaných manažerů a/nebo majitelů v ČR působících SBS (kteří reprezentují odlišné z výše uvedených asociací) by existenci takové asociace uvítala. Nicméně většina z nich se zároveň domnívá, že v dohledné době nelze takový vývoj očekávat.

Protože pro fenomén značného množství asociací SBS nenabízí model globálních bezpečnostních montáží žádné vysvětlení, je velmi zajímavý i pohled majitelů a/nebo manažerů na přínosy současného členství jejich SBS v některé z oborových asociací. Zhruba třetina z nich se domnívá, že přínos z členství v asociaci není pro jejich společnost velký, nebo alespoň ne tak velký, jak očekávali v době vstupu do asociace. Lze také konstatovat, že tento spíše negativní názor zastávají majitelé a/nebo manažeři SBS, kteří nemají žádnou funkci v žádné z výše uvedených asociací. Naopak pozitivní pohled na přínos členství jejich SBS v asociaci zastávají ti majitelé a/nebo manažeři, kteří jsou zároveň funkcionáři některé z asociací. Tento jejich pohled je sice pochopitelný, nicméně je možné, že je nepoměrně optimističtější než u „průměrného“ majitele a/nebo manažera v ČR působící SBS, který není prezidentem či tajemníkem žádné SBS. I tento fakt může být vysvětlením dosavadní absence shody na vytvoření jedné zastřešující asociace pro celou ČR, neboť spolupráci mezi samotnými SBS všichni dotazovaní majitelé a/nebo manažeři považovali za nutnou a/nebo přínosnou a to ze dvou hlavních důvodů:

1. Nutnost subdodávek u velkých SBS: „Je lepší si najmout lokální firmu, která má lepší znalost lokality, než složitě v místě shánět vlastní zaměstnance“ (Kuník, Securitas). Dle majitele SBS Alkom Růžičky by se „všech deset největších firem v ČR neobešlo bez spolupráce s řádově 10–15 malými firmami“.
2. U menších SBS spolupráce umožňuje i větší regionální pokrytí: „Máte klienta s deseti pobočkami a Vy přece nebudete zřizovat pobočku tam, kde jinak nic nemáte. Tak se dohodnete s kolegy, zda jsou ochotní to převzít za danou cenu a kvalitu“ (Zapletal, USBS ČR).

Pouze generální ředitel M2.C Fábera explicitně zmínil fakt, se kterým by však pravděpodobně souhlasila většina ostatních dotazovaných majitelů a/nebo manažerů – že jeho společnost nespolupracuje se dvěma druhy SBS: „Firmy, o kterých vůbec nevím, že existují. Těch 7000 firem je naprostý nesmysl, nelze spolupracovat zdaleka se všemi.“ Za druhé, M2.C nespolupracuje s „firmami, které dělají to, co se vymyká zákonnému rámci – SBS, které ohrožují životy, majetek a svobodu občanů“ (Fábera, M2.C a Orange Group). Na existenci těchto „špatných SBS“, které z různých důvodů podnikají minimálně neeticky (viz box 4 a zneužívání státní podpory pro zaměstnávání invalidů), či přímo ilegálně (ve smyslu neplacení odvodů na sociální a zdravotní pojištění, švarcsystému, ale i využívání pro SBS nezákonných praktik typu odposlechů), si totiž stěžovali všichni dotazovaní a podobné společnosti lze najít i na mnohem etablovanějších zahraničních trzích se službami SBS. Nicméně ve srovnání se zahraničními trhy zejména v západní Evropě a USA je celkový tržní podíl těchto černých

SBS neúměrně vysoký – například dle tajemníka USBS Zapletala tzv. „šedá zóna“ s neeticky podnikajícími SBS v ČR tvoří až 30 procent trhu a tzv. „černá zóna“ s neregistrovanými či ilegálními praktikami používanými SBS představuje 10 procent trhu.

Box 4: Problematika zaměstnávání zdravotně postižených osob SBS působícími v ČR

V první řadě je problémem to, že se z oboru komerční bezpečnosti stal penězovod těch nejhorších odčerpávačů státních finančních prostředků. A to i legálním odčerpáváním přes invalidy, což není nic proti invalidům, ale pomocí tohoto nesmyslu se prakticky vyřadili z pracovního procesu zdraví lidé a stát dvakrát platí jednoho člověka – jednou toho invalidu a podruhé toho zdravého nezaměstnaného. To je takový nešvar, který snad nemá žádný jiný obor. U nás ten invalida je snížení odborné způsobilosti jako takové a hlavně vyřazení toho zdravého pracovníka (Kameník, ASBS ČR).

Záměr zákonodárce při stanovování různých forem podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením byl jednoznačně motivován snahou příspěvkem odstranit sníženou výkonnost zaměstnanců se zdravotním postižením, umožnit zaměstnavateli učinit taková opatření, aby mohl tyto osoby zaměstnávat. V oblasti SBS však k ničemu takovému nedochází. Bez ohledu na to, zdali jde o osobu se zdravotním postižením či nikoli, musí její zdravotní stav odpovídat požadavkům na danou pracovní činnost. ... Jinak řečeno, tyto osoby jsou zaměstnatelné i bez příspěvku na jejich zaměstnávání, který tak slouží pouze a jen k dotacím ceny na poskytované služby a ziskům subjektů, které vznikají pouze za účelem zaměstnávání osob se zdravotním postižením a čerpání této dotace. ... Celkově přímé zbytečně vynaložené prostředky na zaměstnávání zdravotně postižených osob v oblasti SBS ... jsme vypočítali na cca 480 milionů ročně. Popsaná situace s sebou nese další rizika, tentokrát reálná bezpečnostní rizika pro objekty a subjekty, kterým mají být bezpečnostní služby poskytovány. ... Objekty veřejné sféry nejsou v mnoha případech střeženy zaměstnanci s odpovídajícím zdravotním stavem, tj. se zdravotním stavem, který zaručí, že zaměstnanci ze zdravotních důvodů neselžou při řešení mimořádné události (Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky 2010).

Zdroj: Vybrané odpovědi z rozhovoru s prezidentem Asociace soukromých bezpečnostních služeb České republiky a Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky 2010: 7–8.

Z hlediska nabízených služeb je fyzická ostraha jednoznačně nejčastěji poskytovanou službou komerční bezpečnosti v ČR (viz tabulka 2), nicméně všichni oslovení manažeři a/nebo majitelé zde působících SBS se shodují v tom, že v budoucnu význam fyzické ostrahy bude klesat a naopak bude pokračovat již existující růst významu technických řešení. V obou těchto aspektech je vývoj v ČR srovnatelný s vývojem v celém světě. Obvyklým vysvětlením je, že zatímco cena bezpečnostních technologií výrazně klesá, jejich výkon a možnosti naopak s časem rostou. Tím se i poměrně sofistikovaná bezpečnostní řešení stávají cenově dostupnými, což dle generálního ředitele společnosti Alkom Růžičky vede k tomu:

Že dostupnost soukromé bezpečnosti je dnes mnohem větší pro všechny – např. kamera před deseti lety stála 30 000 Kč, dnes 4 999 Kč. Z mého pohledu se tedy dostupnost bezpečnosti zvětšuje – máte byt, my Vám ho zabezpečíme, napojíme na dispečink a monitorujeme, a Vás to stojí 990 Kč počáteční investice a 190 Kč měsíčně. To většina občanů ale vůbec netuší a myslí si, že to je jen pro milionáře. Je to ale skutečně drahé? Pro někoho možná stále ano, ale pro většinu lidí ne. A díky klesající ceně technologií to bude ještě levnější, takže si myslím, že to bude samozřejmost pro většinu obyvatelstva.

Citovaný optimismus ohledně technické části bezpečnosti však nesdílí generální ředitel M2.C Fábera. Podle jeho názoru „totiž dnes v ČR málokdo nyní investuje do nejnovějších

technologií, jen se udržuje to, co se nainstalovalo před pěti až šesti lety, což ale nelze dělat donekonečna“. Navíc se Fábera domnívá, že fyzická ostraha bude dále omezována, což ale povede k tomu, že „zachována bude jenom ta nejjednodušší část, což nahrává špatným SBS. Bude se totiž dále zvyšovat tlak na nízkou cenu a ne na kvalitu“ (Fábera, M2.C a Orange Group).

Tabulka 2: Počet SBS dle převažujících služeb dle kódů CZ-NACE

	2008	2009	2010	2011	2012
80.00 Ostatní jinan nezařazené bezpečnostní služby	6217	6000	6144	5907	5415
80.10 Činnosti soukromých bezpečnostních agentur (dozor, ochrana a ostatní bezpečnostní činnosti)	448	652	742	815	858
80.20 Činnosti související s provozem bezpečnostních systémů (monitorování/monitorování na dálku elektronického zabezpečovacího systému)	63	67	79	390	645
80.30 Pátrací činnosti (činnosti soukromých detektivů; detektivní služby)	20	29	36	89	176

Zdroj: Český statistický úřad dle Klasifikace ekonomických činností CZ-NACE 80.00 až 80.30. Údaj za rok 2012 je k červenci tohoto roku.

V rámci modelu analýzy privatizace bezpečnosti Abrahamsenové a Williamse však rostoucí význam technologických bezpečnostních řešení „není neutrální ve svém dopadu na bezpečnostní oblast“ (Abrahamsen a Williams 2011: 110). Za prvé se často SBS stylizují do role bezpečnostních expertů právě na základě znalosti a/nebo přístupu k nejnovějším technologiím, mnohdy také s poukazem na korespondující zaostalost či neschopnost státních bezpečnostních aktérů v oblasti technických bezpečnostních řešení (Dempsey 2011: 45). Za druhé, jak uvedl spoluzakladatel ABL (dnes M2.C) Bird, minusem technologických řešení je, „že díky nim lidé ztrácí práci, ale to je plusem pro SBS, pro které je pak jednodušší najímat nové pracovníky“. Na tomto konstatování není z historického hlediska nic překvapivého, ale jasně ilustruje, že technická řešení nejsou ve všech aspektech a pro všechny obyvatele nutným pozitivem. To platí i o třetím kontroverzním aspektu všech bezpečnostních řešení v oblasti bezpečnosti bez ohledu na to, zda jsou poskytována státními či nestátními aktéry – jedná se o debaty v zahraniční literatuře nazývané bezpečnost versus spravedlnost a/nebo bezpečnost versus svoboda. Na tyto otázky neexistuje žádná jednoznačná odpověď, nicméně dle názoru autora této studie by právě měly být předmětem co možná nejširší veřejné diskuse a ne jenom otázkou nabídky a poptávky v oblasti komerční bezpečnosti.

Z hlediska analýzy procesu privatizace bezpečnosti v ČR je v této souvislosti také třeba zmínit, že dle informací USBS zhruba 30 procent všech svých zakázek SBS realizují pro různé subjekty veřejné správy (Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky 2010: 5). Konkrétní procentní podíl zakázek pro veřejný sektor se liší v jednotlivých SBS (viz box 5), nicméně všichni dotazovaní majitelé a/nebo manažeři se shodli na tom, že v posledních letech jsou tyto zakázky velmi problematické tím, že jediným kritériem při výběrových řízeních na jejich pořízení je nejnižší nabízená cena (viz box 5). V tomto ohledu je situace v ČR poměrně specifická, neboť dle dostupné zahraniční literatury je jedním z nejčastějších problémů privatizace bezpečnosti předražování zakázek, a to zejména pro subjekty veřejné správy (Avant 2004, Cockayne 2007, Dickinson 2007, Singer 2004). V ČR je naopak cena některých zakázek pro subjekty státní správy dle informací majitelů a/nebo manažerů natolik nízká, že nejenom

neumožňuje dobře zaplatit pracovníky SBS, nýbrž ani pokrýt zákonem povinné platby zdravotního a sociálního pojištění. SBS, které tyto podhodnocené zakázky realizují, proto patří do výše zmiňované šedé zóny, kterou veřejný sektor v ČR paradoxně sám aktivně spoluvytváří. Navíc je diskutabilní i kvalita služeb, které jsou za tyto ceny poskytovány mnohdy i klíčovými orgánům české veřejné zprávy, jako jsou Úřad vlády či Česká národní banka. Tajemník USBS Zapletal proto dokonce nastínil katastrofický scénář možné infiltrace a ohrožení národní bezpečnosti ČR SBS financovanými zahraniční teroristickou skupinou, která díky nabídnuté nejnižší ceně postupně získá přístup k ostraze klíčových orgánů státní správy a tím i kontrolu nad klíčovými aspekty zajištění národní bezpečnosti:

Víte, jak jednoduše udělat převrat v demokratické republice uprostřed Evropy? Uvedu příklad, i když poněkud zveličený. Čeští manažeři ze státní správy si myslí, že nejnižší cena je nejvýhodnější cena. Já mám dostatek prostředků, protože mě platí kartel z Medíny nebo Al-Qaeda, nebo něco podobného. Každé zhruba čtyři roky je tu výběrové řízení na každý objekt a já tam tedy nasekám nejnižší ceny přes nějaké tři, čtyři firmy a všechno vyhraji. Vezmu dvě další firmy na IT a logistiku a opět všechno vyhraji. Já to totiž budu dotovat, takže i při kontrole OIP, sociálky, zdravotní pojišťovny budu mít všechno v pořádku a ještě si tím properu peníze. A protože máme volný pohyb služeb a lidí, tak si tu postupně rozmístím správné lidi, aby se mohli „aklimatizovat“. Díky nejnižší ceně budu mít pod kontrolou ostrahu objektů, takže se všude dostanu, dále logistiku a spedici, a když budu mít i tu IT firmu, tak i infrastrukturu. Takže všude mám své lidi a pak jednoho dne ráno mám český stát v hrsti – bude bez spojení, bez cest, bez klíčových objektů. Ale státní správa ušetřila. Je to možná fantastické, ale krásně jednoduché. Prostě udělám pár firem, které přes nejnižší cenu vyhraji výběrová řízení. Navíc už dnes by mě zajímalo, kdo skutečně vlastní ty firmy, které vyhrávají ta výběrová řízení za 40–50 korun. Nejsou ze zahraničí? Nejnižší cena je jasné ohrožení bezpečnosti státu (Zapletal, USBS ČR).

I když se jednoznačně jedná o scénář tzv. „černé labutě“, z hlediska modelu Abrahamsenové a Williamse je to také příklad frontálního útoku na symbolickou moc českého státu, který již zde není prezentován pouze jako neefektivní a/nebo neschopný, nýbrž jako nezodpovědně hazardující se samotnou národní bezpečností, jejímž má být garantem.

Box 5: Zakázky pro subjekty veřejné správy pohledem majitelů a/nebo manažerů v ČR působících SBS

Initially, in the early 1990s, 100 percent of contracts were from the state as there was nothing else, but this percentage declined ever since and today more than 80 percent of contracts come from the private sector, of which 90 percent of contracts come from multinational corporations. State contracts are not so attractive. Firstly, you need connections to the government (G4S, for example, has them) and this problematic in the Czech republic – it can give you a lot of bad publicity. Moreover, these are little paid contracts, so it does not really generate pressure to deliver good service as in the private sector contracts. Finally, the state should be protected by the police (Ian Bird, M2.C).

Tak 20 až 25 procent. Vychází to hodně z filozofie amerického Pinkertonu, který se snaží více orientovat na soukromé subjekty, protože vláda prostě špatně platí. To ale není úplně pravda tady v ČR, kde se mnoho společností orientuje na veřejné zakázky, protože to je relativně jednoduchý zdroj peněz. Ale ta americká filozofie vychází z něčeho jiného (Beroun, Pinkerton ČR).

Státní zakázku nemám ani jednu. A pokud vím, měl jsem za tu dobu jen jednu pro Armádu ČR, kde jsem s odřenými prsty vyhrál zakázku na školení bezpečnostních manažerů. Ale jinak, pokud vím, tak jsme od státu nikdy nedostali ani korunu (Fábera, zde údaje pouze za Orange Group).

My se to v našich zprávách o stavu oboru snažíme sledovat, i když nejsme statistický úřad. Neděláme si proto iluze, že naše statistické metody jsou dokonalé, ale já bych odhadl, že 50 procent veškerých zakázek jsou zakázky státní. To jsou zakázky úplně nejhorší, protože mají hned tři chyby najednou. A nejsou to jenom zakázky ministerstev, ale i zakázky polostátních podniků, kde se krade ostošest. Takže tam je tlak vůči uchazeči na nejnižší cenu a nejvyšší úplatek. Takže to jsou zakázky, do kterých jdou jenom někteří – buď jsou finančně silní, anebo jsou to lidé, kterým to nevadí, protože tu firmu za čas zatratí. Vyhrávají totiž často firmy, které nikdo nikdy nikde neviděl. Mají jednoho zaměstnance a jsou navázané na nějakého našeho poslance, protože zhruba každý čtvrtý poslanec buď má v rodině, nebo ve svém dalším příbuzenstvu bezpečnostní agenturu. A pak ta státní zakázka probíhá tak, že já jsem ředitel státního podniku, vy jste majitel SBS a děláme třeba nějakou zakázku za deset milionů, či za dvanáct, prostě kolik dáš, jdeme napůl. A když jsme hodně opatrní, tak si najmeme nějakou agenturu jako subdodávku za 56 korun, tak jako dělají na předsednictvu vlády, a vykazujeme, jaká bezpečnostní opatření provádíme za 56 korun. Takže v podstatě děláme z ostatních lidí voly a ten zbytek, do kterého nikdo nevidí, jde „do tmy“ (Kameník, ASBS ČR).

Veřejný sektor je kolem 20 procent našich zakázek, ale z celkového obrátu 1,6 miliardy korun to není málo. Jsme v současné chvíli největším hráčem na trhu, což nám bohužel kdekdo může závidět. Nicméně primární zájem máme o komerční subjekty (Kuník, Securitas ČR).

Naše firma má zhruba polovinu zakázek od privátního sektoru a druhou polovinu od sektoru státního v tom širším slova smyslu. Ale my jsme od začátku šli trochu jinou cestou, hodně jsme věnovali bezpečnostním analýzám, posudkům, normám, projektování na počítači. Šli jsme tak daleko, že moje společnost a já osobně jsme spoluautory českých norem, konkrétně třeba norma na poplachové systémy. Jsme autory projekčních značek používaných v celé EU. Kritérium nejnižší ceny je problém. Před deseti lety tu byl materiál Rady Evropy, který se jmenoval *Výběr nejlepší hodnoty*, kdy se kritizovalo najímání nejlevnějších lidí a byl tam takový návod, jak postupovat, aby se vedle ceny dala i kvalitativní kritéria, aby cena nebyla více než 50–55 procent (Růžička, Alkom).

Jakmile přesáhl minimální mzdový tarif 40 Kč na hodinu, tak začal zlom – státní správa přestala respektovat nárůsty cen a po dlouhá léta se cena udržovala na takové hladině, která znemožňovala vyplácet mzdu dle zákona, maximálně těch 40, 42 Kč na hodinu. Od roku 2005 začaly ceny ještě dále klesat, a začaly se proto zneužívat dotace na pracovní místa zdravotně postižených. No a dnes už jen sbíráme top ten, který je v našich zprávách o stavu oboru SBS. Když jsem říkal v roce 2005, že 81 korun od ČNB je drzost, tak jsem netušil, že v roce 2010 to bude 56,60 za hodinu bez DPH, za kterou se v soutěži ostraha na Úřad vlády. A nejnovější top ten z veřejného sektoru – 46,80. Takže když vezmu státní správu pouze jako to, co jde z veřejných rozpočtů, tj. municipality, státní správa a samospráva a ne ČEZ, což je akciová společnost, tak klesá podíl u velkých SBS, které jsou nuceny ze zahraničí udržovat se v mezích zákona. Naopak roste podíl neznámých SBS. Například firma, která vyhrála ten konkurz na Úřad vlády, byla založena dva roky předtím, v obchodním rejstříku ve sbírce listin nebyly žádné doklady, nic. Těch 30 procent, co máme uvedeno ve zprávě, tedy platí, jen je otázka, zda to je z celkového objemu tržeb, nebo jestli vezmeme v úvahu i tu černou zónu, kde je klientela z veřejného sektoru až 60 procent. To vychází z průzkumu CoESS [Confederation of European Security Services] z roku 1998, z manuálu *Best Value* (Zapletal, USBS).

Zdroj: Rozhovory s uvedenými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS. Vybrané odpovědi na otázku: „Kolik procent ze všech zakázek Vaší společnosti pochází ze strany orgánů státní správy a/nebo státem vlastněných společností?“

Do budoucna se vzhledem k růstu významu technologických bezpečnostních inovací může ještě více projevit i neschopnost, neznalost či záměrná neochota některých úředníků veřejné správy nastavit takové parametry zakázek na bezpečnostní technologie, které by přinesly co největší možný efekt:

Já bych u státní správy viděl tak půl na půl nejnižší cenu a korupci, přičemž oboje je špatně, protože skutečný přínos a kvalita tam nehrají žádnou roli. Také to neumí

často správně vyhodnotit. Např. v malém městečku chtějí deset kamer, vypíší řízení a za 700 000 korun nakoupí kamery, které jim sledují náměstí a přilehlé ulice. Ale ti, kteří tomu skutečně rozumí, si spolu s policií udělají mapu předchozí trestné činnosti ve městě a zjistí, kam je třeba dát kameru a kde bude zbytečná. A pak jim také přijde firma, která ty kamery nainstaluje tak, že nekoukají pořád na jedno místo, ale na základě informací o předchozí trestné činnosti se ráno jedna dívá na zadní trakt domu, v sedm hodin se na základě programu sama natočí na přechod ke škole, v osm pak zabere celou ulici s bankou a poštou a po 22:00 zabere parkoviště před restaurací. Takže ta jedna kamera je schopná nahradit deset statických kamer. Tento systém sice stojí 2,5 milionu, ale jeho přínos je desetkrát lepší. Takže to je ne jako mít trabanta anebo mercedes, ale jako trakař anebo mercedes. Problém je, že státní úředníci to nejsou schopni pochopit. Klienti prostě netuší, co ty systémy umí (Růžička, Alkom).

Hned několik majitelů a/nebo manažerů v ČR působících SBS proto navrhuje, aby se ve veřejné sféře nejprve vypisovaly veřejné soutěže na vypracování vlastních projektů pro zajištění bezpečnosti a až poté se veřejně soutěžilo o tyto předem jasně vydefinované zakázky. Tento postup se sice alespoň u výše uvedeného příkladu nákupu bezpečnostních kamer jeví jako velmi racionální, nicméně zahraniční výzkumy také poukazují na nebezpečí umělého vytváření poptávky po stávajících, či dokonce nových službách komerční bezpečnosti. To může nastat tehdy, pokud se do veřejných soutěží na samotnou tvorbu a specifikaci bezpečnostních projektů a potřeb mohou hlásit samotné SBS či firmy na ně napojené: „Tvorbou zisku motivované firmy mají zájem na rozšíření svého trhu, a je pro ně proto výhodné přehánět potřebu bezpečnosti. Rostoucí role soukromých firem v poradenství, analýze rizik a tím i v identifikaci nových trhů pro sebe samotné je proto problematická“ (Krahmann 2008: 390). Často citovaným příkladem je v tomto směru zkušenost federální vlády USA, kde například společnost Kellogg, Brown and Root (KBR) získala v devadesátých letech zakázku na zhodnocení možnosti privatizace vojenských logistických služeb a později sama realizovala ty zakázky, které předtím sama identifikovala jako vhodné pro zajištění soukromými poskytovateli (Leander 2005: 813–14).

Posledním důležitým a z mezinárodního hlediska opět relativně specifickým aspektem českého trhu komerční bezpečnosti je fakt, že se zde doposud neetablovaly žádné soukromé vojenské společnosti, i když údajně se v „jistých českých komunitách traduje, že existují soukromé bezpečnostní služby dodávající kontraktory do míst nejrůznějších střetů, v nichž mají majetkovou účast i české subjekty“ (Policista.cz 2007). Podle novinových zpráv se například i největší česká SBS ABL/M2.C v minulosti ve spolupráci s Česko-středoasijskou smíšenou obchodní komorou neúspěšně pokoušela proniknout na afghánský trh s bezpečností v rámci tzv. *Projektu AFG* (Šmíd 2010). Existují také spekulace o tom, že „výcvik českých občanů, budoucích ‚specialistů‘ například pro Irák, by měl probíhat i v různých lokalitách na území ČR, třeba pod rouškou přípravy budoucích soukromých bodyguardů“, a občané ČR údajně rovněž „slouží jako ozbrojení kontraktoři, mimo jiné i v Iráku“ (Policista.cz 2007). Dle týdeníku *Týden* pak rostoucí zájem různých českých firem o zakázky při post-konfliktní rekonstrukci v Afghánistánu čas od času generuje poptávku po ostraze VIP osob. Poprvé tyto služby realizovala jedna česká společnost v červnu 2011, když zajišťovala bezpečnost dvou českých obchodních manažerů během jejich čtrnáctidenní návštěvy Kábulu. Majitel společnosti, které sám

přezdívá „český Blackwater“, doufá, že další podobné zakázky budou následovat (Šnidl 2011). Podobné služby pro Česko-středoasijskou smíšenou obchodní komoru a její klienty v Afghánistánu a Pákistánu také již zajišťovala společnost Česká bezpečnostní akademie, která na svých webových stránkách mimo jiné nabízí i „bezpečnostní zajištění podnikatelských misí do nestabilních oblastí či válečných zón, speciální zásahové týmy do nestabilních oblastí či válečných zón, a ozbrojené bezpečnostní doprovody zboží, zásilek či kamionů do nestabilních oblastí či válečných zón“ (Česká bezpečnostní akademie 2012).

Dasavadní absenci soukromých vojenských společností lze v rámci modelu globálních bezpečnostních montáží vnímat jako velmi výrazné české specifikum, díky kterému zatím nedošlo k tak velké re-artikulaci vztahů mezi veřejným a soukromým sektorem jako ve státech, které služby SVS masivně využívají. Vzhledem k pravděpodobným dalším škrtům v rozpočtu Armády ČR nicméně lze očekávat, že i v ČR může poprvé v novodobé historii výrazně narůst počet osob schopných a ochotných různé služby v post-konfliktních oblastech za úplatu realizovat. Historicky vzato totiž početní redukce stavů příslušníků AČR byly sice relativně značné (z více než 100 000 v roce 1993 na zhruba 20 000 vojáků v roce 2012), nicméně většina z nich připadla na eliminaci vojáků povinné základní služby, kteří během studené války představovali přes 70 procent celkového početního stavu. Na druhou stranu je však třeba uvést, že většina etablovaných českých SBS, které nejsou součástí nadnárodních společností, alespoň dle dotazovaných majitelů a/nebo manažerů, o expanzi do zahraničí buď v současné době vůbec neuvažuje, anebo se zaměřuje pouze na sousední státy. Hlavními uváděnými důvody je vázanost bezpečnostních služeb na právní řád daného státu a finanční náročnost expanze na zahraniční trhy. Určitou výjimkou je v tomto směru pouze největší česká SBS M2.C, která dle informací na svých webových stránkách již vyvíjí blíže neupřesněné aktivity i v Bulharsku, Ruské federaci a Turecku, což v rozhovoru s autorem studie potvrdil i její bývalý spolumajitel Bird (Bird, M2.C). Díky tomu lze i přes přítomnost velkých zahraničních SBS konstatovat, že v ČR zatím nedošlo k tak velké re-artikulaci vztahů mezi místním a globálním, neboť kromě tří největších SBS jsou všechny ostatní výhradně lokálně zaměřeny z hlediska poskytování svých služeb.

5. (Absence) regulace poskytování služeb komerční bezpečnosti v ČR

Regulaci činnosti SBS v ČR nebyla dlouhou dobu věnována dostatečná pozornost ze strany parlamentních politických stran, což je i jedním z důvodů přetrvávající absence samostatné legislativní úpravy podnikání v oblasti soukromé bezpečnosti. Soukromé bezpečnostní služby jsou proto již dvě desetiletí provozovány jako běžná podnikatelská činnost na základě živnostenského zákona (č. 455/1991 Sb.). Kromě živnostenského zákona se na podnikání SBS, stejně jako na všechny ostatní podnikatelské subjekty v ČR, vztahují obecná práva a povinnosti vyplývající z hospodářského zákoníku, občanského zákona, zákoníku práce a trestního zákona. Autor této studie však není vzděláním právník, a proto nemá ambici zde nabídnout jejich analýzu. Níže je proto pouze shrnuta aktuální debata o obsahu připravovaného samostatného zákona o soukromé bezpečnostní činnosti a soukromé bezpečnostní službě, který by měl vymezit základní podmínky a požadavky pro činnost SBS v ČR. Na jeho formulaci pracuje již od roku 2010 Ministerstvo vnitra na základě zadání ze strany vlády premiéra Nečase

a jeho návrh v paragrafovaném znění je veřejně dostupný na webových stránkách ministerstva od léta 2012. Mezi klíčové aspekty z tohoto návrhu zákona patří zejména následující body:

1. SBS budou muset získat licenci od Ministerstva vnitra, jejíž platnost bude 10 let. Podmínky pro získání licence jsou stanoveny pro každou z pěti kategorií služeb SBS.
2. Stanovení podmínek odborné způsobilosti pro provozovatele i zaměstnance SBS.
3. SBS a jejich zaměstnanci nebudou i nadále mít žádné jiné speciální pravomoci než má kterýkoliv jiný občan ČR vůči třetím osobám.
4. Explicitní zákaz výkonu funkcí Policie ČR, obecní policie a/nebo Armády ČR (Ministerstvo vnitra ČR 2012).

Podle informací od vedoucí Odboru bezpečnostní politiky Ministerstva vnitra Mileny Bačkovské, které potvrdila i většina z dotazovaných majitelů a/nebo manažerů v ČR působících SBS, je tento návrh výsledkem kompromisu na základě několikaměsíčního vzájemného dialogu úředníků Ministerstva vnitra a zástupců osmi klíčových asociací SBS. Ty se za účelem podpory přijetí zákona o SBS dokonce poprvé v historii byly v roce 2010 schopny domluvit na společném memorandu deklarujícím „nutnost zakotvit do zákona jasná a transparentní pravidla pro podnikání v této branži“ (Reichl 2010). Pravděpodobně i díky tomuto dočasnému společnému postupu se zástupcům SBS údajně podařilo do finálního návrhu zákona prosadit skoro stovku dílčích úprav jeho znění (Kyncl 2011b: 11).

V době vzniku této studie (říjen 2012) návrh zákona stále čeká na projednání vládou a hlasování v parlamentu. V obou případech může být zamítnut jako celek. Pravděpodobnější však je, že jeho obsah bude dále upravován formou pozměňovacích návrhů v jednotlivých čteních jednotlivými poslanci a/nebo senátory. Právě v této části legislativního procesu se také otevírá další prostor pro asociace SBS k prosazení dalších, potenciálně i velmi zásadních, změn ve znění zákona. Nejedná se přitom o prostor zanedbatelný vzhledem k tomu, že v ČR dosud neproběhla žádná fundovaná politická diskuse k problematice privatizace vnitřní bezpečnosti, a vzhledem k tomu, že dle bývalého zaměstnance SBS ABL a dnes poslance Kádnera zdaleka ne každý poslanec „úplně přesně ví, co je náplní poskytovaných služeb bezpečnostních agentur a jaká úskalí a problémy přináší vlastní výkon služby“ (Kyncl 2011a). SBS a jejich asociace proto budou mít jedinečnou příležitost, jak ovlivnit samotné nastavení pravidel pro poskytování svých služeb a potažmo i další směřování privatizace bezpečnosti v ČR.

Z rozhovorů s představiteli v ČR působících SBS je zřejmé, že přijetí či nepřijetí, a finální podoba zákona o poskytování soukromých bezpečnostních služeb, představuje klíčový faktor dalšího vývoje komerční bezpečnosti v ČR (viz box 6). Poměrně výstižně shrnul největší rizika doposud stále pokračující absence právní úpravy činnosti SBS v ČR generální ředitel Pinkerton ČR Beroun:

Já jako člověk s celoživotní zkušeností se státní správou bych samozřejmě podvědomě preferoval, aby se stát bezpečnostních činností překotně nevzdával. Realita je ale taková, že se to plíživou cestou realizuje každý den. Když už to ten stát není schopen zajišťovat, tak by tomu měl vytvořit právní rámec a regulovat to. Ta nejhorší varianta je, že se stát bude tvářit, že to prostě neexistuje a ono to bude žít svým vlastním životem a vytvoří si

to svá vlastní pravidla. To není dobrý vývoj, protože je to přece jenom citlivá záležitost, někomu vymezovat životní prostor při výkonu této činnosti (Beroun, Pinkerton ČR).

I zahraniční výzkumy problematiky privatizace bezpečnosti totiž vyzdvihují právě fakt, že k jednoznačnému stanovení podmínek pro všechny subjekty poskytující bezpečnostní služby na komerčním základě by mělo dojít co možná nejdříve, ideálně pak ještě před začátkem vlastního procesu privatizace bezpečnosti (shrnutí této literatury viz Bureš 2009; Bureš a Nedvědíková 2011). Dlouhodobou absencí speciální legislativní úpravy pro poskytování komerčních bezpečnostních služeb ve formě samostatného zákona kritizovali i všichni další autorem oslovení manažeři a/nebo majitelé SBS (viz box 6). Až na dvě výjimky se také všichni domnívají, že samoregulace činnosti SBS, ať už ve formě spoléhání na tzv. „volnou ruku trhu“, případně firemní či asoiační pravidla vytvořená pouze samotnými SBS, není dostatečnou zárukou poskytování kvalitních bezpečnostních služeb a fungování trhu SBS. Většina z nich také hlavní vinu na dosavadní absenci samostatné právní úpravy jednoznačně svaluje na stát, potažmo na politické aktéry, což je opět plně v souladu s kritikou symbolické moci státu v modelu Abrahamsenové a Williamse. Pouze někteří majitelé a/nebo manažeři explicitně připouštějí i chyby na straně SBS, zejména co se jejich nejednosti a přehnaných požadavků na speciální pravomoci týče. Lze také konstatovat, že spor o speciální zákonné pravomoci pro SBS rozděluje představitele různých asociací SBS dodnes (viz box 6).

Box 6: Absence samostatné právní úpravy činnosti SBS pohledem jejich majitelů a/nebo manažerů

The law was pushed too much from the corporate perspective, missing the public view. The political interest is not there – there is no political capital to be made, but possibly many losses and problems, so why bother? I am skeptical that the currently discussed law will be passed, especially when nowadays other laws are much more important. Also, the law would result in cutting the number of PSCs, which means more unemployment and this is not politically interesting. And the Ministry of Interior has many other problems these days. The law would be useful though. It is in the public interest to have one and it is irresponsible not to regulate the PSCs. Free market regulation is not enough (Ian Bird, M2.C).

Protože vždy byl návrh zákona o SBS formulován tak, aby sektor soukromé bezpečnosti co nejvíce potlačil, místo toho, aby podporoval jeho rozvoj. Proč zákon ano? Protože se jedná o specifický obor, který vyžaduje jistá oprávnění. Proč ne? Protože Ministerstvo vnitra ČR nechce přiznat žádná oprávnění a prosazuje pouze mnoho povinností. Proč by měl existovat zákon o SBS, který přiznává stejná oprávnění, jako má každý občan, ale povinnosti téměř jako strážníci obecních policií, nebo dokonce policisté (Brabec, ČKDS)?

Pamatuji devět nebo deset pokusů o zákon. Vždy se zaměřovaly na to, že majitel bude mít čisté lustrační osvědčení, bude bezúhonný atd. To je správné, ale chybí tomu to podstatné – co to vlastně je za byznys, který regulujeme. To se nikdy do těch návrhů zákona o SBS nedostalo a v tom novém toho moc není také. Proč norma neexistuje? Existují odvážné názory, že pokud budou poslanci a senátoři, kteří přímo či nepřímo vlastní SBS, tak k tomu ani nedojde. První verze zákona vznikla už v roce 1990 a tam bylo napsáno, že tu nesmí fungovat žádná SBS, která by měla více než 15 procent zahraničního kapitálu. V té době tady byla jediná taková – G4S. Od té doby tady takovýchto pokusů někoho odstranit z trhu a účelově ohnout ten zákon někomu k prospěchu byla ohromná spousta. V řadě návrhů těch zákonů byla také snaha udělat z SBS pomocnou stráž VB a prostřednictvím hlásné služby získávat informace, do kterých tomuto státu vůbec nic není – co se děje u kterého zákazníka v jeho objektu atd. Oficiálně by se dalo říci, že nikdy nebyla politická vůle to dotáhnout do konce. V Čechách se z komerční bezpečnosti bohužel dělá politikum (Fábera, M2.C a Orange Group).

Byly tři etapy. První etapu bych charakterizoval tak, že se i z naší strany dospělo k nějaké chybě, a říkám to jako generál po boji a nedělám si patent na rozum. Ale tam ta chyba byla i u nás v tom, že někteří z nás chtěli v podstatě pokračování zákona o podnikové strážích z osmdesátých let. Jenomže to je nesmysl, neboť tam bylo, že se smějí používat obušky a takové věci. ... Ta první etapa trvala až do roku 1996, to bylo za

Klausa to schvalování, od kterého se potom upustilo. Všechno to bylo připravené, ale v roce 1996 byly na podzim nové volby a šlo to pod stůl. Ale já si osobně myslím, že ten trend tam byl nezdravý. Bylo to něco jako menší zákon o policii, nikoliv jako obraz toho, že my nemáme pracovníky ve služebním poměru, že naši zaměstnanci mají občanská práva atd. Ten druhý pokus o zákon, který začal v roce 1999 a skončil do ztracena někdy v roce 2001, byl už 50/50, toho jsem se už účastnil. Byla tam zase snaha vytvořit nějaká zákonná zmocnění. Ale to prostě neodpovídá tomu, co jsme. ... Takže ta druhá etapa skončila opět na volbách a myslím, že takto to skončí i nyní. Vláda si dá něco do vínku a předloží nějaký paskvil. Ale v druhé etapě to skončilo na politické neshodě mezi ČSSD a ODS. Z naší strany už ta chyba nebyla tak velká, už jsme tam dávali občanské věci... Takže ten třetí návrh už není o tom, že my chceme nějaká privilegia. My chceme pouze to, co jsme nastudovali z občanského a obchodního zákoníku, právního a trestního řádu atd. My nemáme lidi, kteří se v donucovacích prostředcích vyrovnají s úderem zbraní. Policista se nemůže odvolávat na institut nutné obrany, ten se brání tím, že Vás praští do hlavy. Já nemám takovou pracovníci – té je 57 a hlídá JZD a tak do Vás vrazí vidle. Ale to nám bohatě pokryje nutná obrana, která je nyní díky případu Opočenský ve velmi širokých mantinelech. Takže každá vláda to vzala, táhla to po své funkční období, ale nikdy to nepovažovala za svoji prioritu, a protože to zase padlo někam, tak prostě ta následující politická garnitura to odsunula. A je to logické, zejména když u těch prvních dvou etap převládá názor, že my potřebujeme nějaká privilegia. Ne, my je nechceme, protože my je máme. V tom občanovi jsou léta letoucí od Marie Terezie. Je jenom potřeba je vzít a uplatňovat je. Bojím se tedy, že to znova skončí na politické neshodě (Kameník, ASBS ČR).

Pravdivá odpověď, ale tu asi nebudete chtít necitovat – řada podnikatelů v soukromých bezpečnostních službách vždy měla napojení na nějaké poslance, kteří sehráli tu blokační roli v tom, aby vůbec něco takového vzniklo. Také řada poslanců a senátorů, anebo politiků obecně, je buď přímo vlastníky, či spoluvlastníky SBS nebo osobami nějak napojenými na tuto podnikatelskou činnost. A je logické, že pokud chcete stanovit pravidla hry, která by jim zkomplikovala podnikání, anebo zvýšila náklady, anebo posunula pravidla tak, aby z tisíců subjektů vznikly jen stovky, tak samozřejmě udělají všechno pro to, aby tato pravidla nevznikla. Diplomatická odpověď – nebyla tu politická vůle ze strany největších parlamentních stran to řešit, protože bylo pod jejich schopnost vidět celý trh. Snaha politiků také vždy byla spíše mít více než méně vlivu státu – to znamená, že u bezpečnostních služeb policie, armáda a všechny tyto složky byly přednější a čím více peněz do nich teklo, tím lépe. Až ekonomická krize změnila tento pohled a zjistilo se, že ve více liberalizovaných státech teče do těchto složek méně peněz a přitom jsou více efektivní. Občan v zahraničí si raději zaplatí méně na daních a raději si zaplatí za tu svoji privátní bezpečnost, protože ví, že to platí a komu platí, než když dává příspěvek na nějaké obecné bezpečí, kterého se mu nedostává. Pokud to bude zákon, který vznikne na základě konsenzu mezi komerční sférou a státem, tak určitě právní úprava potřebná je. Pokud by to ale měl být diktát a vznikne paskvil jako zákon o SBS na Slovensku, tak je lepší, aby nevznikl. Lepší žádný zákon než paskvil. Výsledek toho bude, že pouze zvedne náklady, ale nic nevyřeší (Kuník, Securitas ČR).

Chybí politická vůle, politické strany to chtěly jen ve svých programech, ale nikdy se to neuskutečnilo. Někdy z toho také dělají zbytečné politikum a zneužívají to pro jiné účely. Přitom zájem ze společnosti na to, aby zákon byl, tady je. Výrazně by přispěl ke zkvalitnění bezpečnosti (Růžička, Alkom).

Obecný důvod je, že každý SBS nějakým způsobem zná. Je tady 56000 guardů, při řekněme 20procentní fluktuaci. Takže v každé rodině je někdo, kdo je u hlídacích služby. Takže každý tomu rozumí. Názory na regulaci měly nějaký vývoj. Mnoho toho neuspělo díky řevnivosti jednotlivých hráčů a kvůli tomu, že ten zákon byl tvořen způsobem, jak udělat zákon, tak aby platil pro všechny ostatní, ale pro mě ne. Byl zde ideologický prvek, kdy ODS byla proti jakémukoliv zákonu či regulaci, maximálně v rámci živnostenského zákona. To se začalo měnit až po roce 2005. Roztříštěnost. 16 asociací, každý přijel a tvrdil, já reprezentuji 5000 lidí, my jsme komora a chceme tohle. Takže čím se máte řídit? Teď už je jasné, kdo za koho mluví. Prostředí se čím dál více kazí. Chaos na trhu spouští lidi vyhovuje. Když např. stanovím zdravotní standardy, tak nebude možné čarování s podporou na zdravotně postižené. Zákon každého něco bude stát, ale pirátské SBS mnohem více, možná i existenci. Proč ten zákon až teď? Dlouhou dobu byl prosazován názor, že my chceme nějaké kompetence, ale my jsme tehdy přišli jako Security Club s tím, že nechceme kompetence, protože jich máme pro svůj předmět podnikání dost. Navíc tam, kde jsou kompetence, tak jsou tresty za jejich překročení. Jiná otázka je trochu u detektivů, ale tam to nebudeme teď tlačit jinam, byť je trapné, že každý exekutor si stejně o Vás může zjistit, co chce. Takže je snaha o jasné vymezení kompetencí, ne o více kompetencí (Zapletal, USBS).

Zdroj: Rozhovory s uvedenými majiteli a/nebo vedoucími manažery v ČR působících SBS. Vybrané odpovědi na otázky: „Proč podle Vašeho názoru v ČR zatím stále neexistuje samostatná právní norma upravující činnost SBS? Je podle Vašeho názoru právní regulace činnosti SBS v ČR potřebná? Proč ano, proč ne?“

Z hlediska fungování českého státu jako celku je však ještě důležitější otázka, kterou rovněž vneslo hned několik majitelů a/nebo manažerů SBS – zda je absence samostatného zákona o soukromých bezpečnostních službách způsobena nezájmem anebo naopak až příliš velkým zájmem relevantních politických aktérů o privatizaci bezpečnosti? Odpověď na tuto otázku se liší podle toho, které politické aktéry máme konkrétně na mysli. Zatímco pro politické strany jako celek dle většiny dotazovaných manažerů/anebo majitelů SBS bylo téma privatizace bezpečnosti až do voleb v červnu 2010 spíše okrajovým tématem, pro některé individuální politiky je naopak oblast komerční bezpečnosti SBS velmi prioritním tématem, protože buď (spolu-)vlastní či v minulosti alespoň (spolu-)vlastnili, ať už přímo či skrze rodinné příslušníky, nějakou SBS. Pro autora této studie byly velmi překvapivé zejména vysoké odhady počtu poslanců, senátorů i různých vysoce postavených úředníků ze státní správy, kteří se přímo či nepřímo podílejí na rozhodování o klíčových aspektech privatizace bezpečnosti v ČR – například dle prezidenta ASBS Kameníka „zhruba každý čtvrtý poslanec buď má v rodině, nebo ve svém dalším příbuzenstvu bezpečnostní agenturu“ (Kameník, USBS, ČR). Autor této studie není schopen toto tvrzení věrohodně vyvrátit ani potvrdit, nicméně s odkazem na zahraniční studie lze značné napojení politiků a vysokých úředníků státní správy označit za riziko „obrácených otáčivých dveří“ – zatímco na západ od našich hranic osoby dříve vysoce postavené v politickém establishmentu dnes často figurují velmi vysoko ve správních radách místních SBS, v ČR osoby dříve vysoce postavené v SBS figurují (či figurovaly v nedávné minulosti) na nejvyšších politických a úřednických postech, včetně vedení Ministerstva vnitra. Autor této studie se proto domnívá, že i pokud je výše citovaný odhad prezidenta ASBS Kameníka několikanásobně nadsazený, z hlediska míry vlivu SBS na utváření politického procesu a chápání bezpečnosti je česká varianta fenoménu otáčivých dveří rizikovější, neboť de facto stírá tradiční hranici mezi soukromou a veřejnou sférou.

Ze zahraničních debat je také patrné, že i přes značné rozdíly mezi zastánci a příznivci privatizace bezpečnosti ohledně dopadů tohoto procesu na všechny výše uvedené klíčové otázky zajišťování bezpečnosti panuje obecná shoda ohledně důležitosti politického rozhodování. Tím se oblohou vracíme k problematice samotného průběhu privatizace bezpečnosti. Stejně jako u všech ostatních typů privatizace by mělo platit, „že konečné rozhodnutí je učiněno v rámci, který zajišťuje veřejnou debatu, širokou participaci a veřejný přístup k relevantním informacím“ (Barak-Erez 2009: 80–81). To vyžaduje velkou míru transparentnosti, které však v bezpečnostním sektoru často chybí, což bohužel beze zbytku platí i pro situaci v ČR, a to zejména na poli komerční bezpečnosti. Navíc vzhledem k již více než dvacet let trvajícím absenci samostatné právní úpravy pro poskytování soukromých bezpečnostních služeb mohou vlastníci SBS z šedé, či dokonce i černé zóny díky napojení na politiky a/nebo vysoké státní úředníky ovlivňovat nastavení samotných pravidel pro působení SBS v ČR. Jak uvedl generální ředitel Securitas ČR Kuník:

Řada poslanců a senátorů, anebo politiků obecně, je buď přímo vlastníky, či spoluvlastníky SBS nebo osobami nějak napojenými na tuto podnikatelskou činnost. Je tedy logické, že pokud chcete stanovit pravidla hry, která by jim zkomplikovala podnikání, anebo zvýšila náklady, případně posunula pravidla tak, aby z tisíců subjektů vznikly jen stovky, je samozřejmé, že udělají všechno pro to, aby tato pravidla nevznikla (Kuník, Securitas ČR).

V rámci modelu Abrahamsenové a Williamse pak nelze vyloučit ani možnost, že díky úzkým vztahům s některými poslanci a senátory mohou majitelé těchto SBS nepřímo ovlivňovat i samotné politické rozhodování o rozsahu, načasování a způsobu privatizace bezpečnosti v ČR. Alternativně, skrze vazby na vysoké úředníky státní správy mohou neustále se měnící poměr mezi soukromými a veřejnými poskytovateli bezpečnostních služeb ovlivňovat i lobbováním na nečinnost, či alespoň nedostatečně kvalitní činnost relevantních veřejných orgánů.

6. Závěr

Privatizace bezpečnosti, v této studii chápané jako převedení státními složkami zajišťované funkce zcela nebo částečně do soukromého sektoru, je již více než dvacet let realitou i v České republice. Roční obrat trhu se soukromými bezpečnostními službami přesahuje skoro 20 miliard korun, počet registrovaných soukromých bezpečnostních služeb přesáhl 7 000 a počet jejich zaměstnanců již několik let převyšuje počet příslušníků Policie ČR. Ačkoliv lze namítnout, že ČR má díky přechodu od centrálně plánované ekonomiky k ekonomice tržní více než bohaté zkušenosti s různými privatizačními procesy, z výše uvedené analýzy zahraniční literatury vyplývá, že privatizace bezpečnosti představuje extrémní konec privatizačního kontinua, a nejedná se tedy pouze o jiný příklad nám již dobře známého privatizačního snažení. I když totiž od konce studené války obecně roste role a význam nestátních aktérů v zajišťování vnitřní i vnější bezpečnosti, obecně stále existuje alespoň reziduální víra, že pouze suverénní stát má mít monopol na legitimní použití síly. Proces privatizace bezpečnosti však v každém případě toto elegantní schéma narušuje a cílem této studie bylo s využitím analytického modelu globálních bezpečnostních montáží zodpovědět, do jaké míry a s jakými dopady tomu tak je v případě České republiky.

Z analýzy dosavadního průběhu privatizace bezpečnosti v České republice vyplývá, že v oblasti vnitřní bezpečnosti jsou dnes již na komerčním základě poskytovány služby zákazníkům v soukromém i veřejném sektoru, které jsou svou škálou srovnatelné s většinou dalších členských států EU. V některých aspektech však český trh s komerčními bezpečnostními službami vykazuje specifické charakteristiky. Jedná se zejména o:

1. Enormně vysoký celkový počet registrovaných SBS (7000+) a jejich oborových asociací (16).
2. Velikost tzv. *šedé* a *černé* zóny se službami SBS, které dohromady celkem představují 30 až 40 procent trhu.
3. Fenomén obrácených otáčivých dveří, kdy bývalí majitelé či vrcholoví manažeři SBS přímo či skrze rodinné příslušníky vstupují do, či zakládají vlastní politické strany (mediaлизованá kauza ABL je pouhým viditelným vrcholkem ledovce).
4. Absenci specifické právní úpravy pro poskytování soukromých bezpečnostních služeb.
5. Dosavadní absenci českých soukromých vojenských společností.

Pro některé z těchto českých specifík model globálních bezpečnostních montáží nenabízí jasné vysvětlení (zejména body 1 a 5), a to pravděpodobně proto, že v ČR na rozdíl od některých jiných států zatím nedošlo k masivní re-artikulaci vztahů mezi veřejným a soukromým a re-artikulace vztahů mezi lokálním a globálním je rovněž jasně patrná pouze v některých oblastech působení SBS. Ve všech ostatních aspektech se ale aplikace modelu na privatizaci

bezpečnosti v ČR ukázala být velmi přínosná. Jednoznačně z ní zejména vyplývá, že působení SBS sice nemusí nutně vést k demontáži českého státu, nicméně neustále se postupně posouvá relativní pozice a moc soukromých a veřejných poskytovatelů bezpečnosti. Je navíc patrné, že posilování moci a pozice soukromých aktérů v ČR je podobně jako v zahraničí zdůvodňováno, propagováno a/nebo ospravedlňováno argumenty o nečinnosti, neúčinnosti a/nebo nehospodárnosti bezpečnostních služeb poskytovaných veřejnými bezpečnostními složkami, což lze v rámci modelu globálních bezpečnostních asambhlází vnímat jako frontální útok na symbolickou moc českého státu.

Dosavadní působení SBS v České republice je navíc velmi problematické kvůli dlouhodobé absenci jasného právního rámce pro poskytování soukromých bezpečnostních služeb. Vzhledem k výše popsanému fenoménu opačných otáčivých dveří a údajné osobní propojenosti přibližně jedné čtvrtiny poslanců a senátorů s oborem komerční bezpečnosti rozhodně nelze rovněž brát na lehkou váhu varování zahraničních expertů o problémech vyplývajících z excesivního vlivu názorů soukromých bezpečnostních expertů v politickém rozhodování. Jinak řečeno, potvrzuje se argumentace Abrahamsenové a Williamse, že nelze přistupovat k sektoru soukromé bezpečnosti pouze z pohledu právní regulace a/nebo kontroly kvality služeb SBS, protože zajišťování bezpečnosti je i v České republice důležitou součástí politického i ekonomického boje o moc. V médiích propírané kauzy společnosti ABL/M2.C jsou v tomto směru patrně pouze viditelnou špičkou ledovce. Představitelé českých politických stran by proto co nejdříve měli legislativně vymezit pravidla hry pro soukromé bezpečnostní aktéry, neboť bez nich je každé další pokračování privatizace bezpečnosti značně rizikové. Ve střednědobém horizontu by se také české politické špičky měly vážně zamyslet nad limity privatizace bezpečnosti, neboli jasně definovat inherentní státní funkce v oblasti zajišťování bezpečnosti dostupné všem občanům České republiky. V dlouhodobém horizontu je pak třeba mít na paměti, že bezpečnost je příliš důležitá na to, aby byla zcela svěřena do rukou soukromých bezpečnostních aktérů.

Poznámky:

1. S žádostí o rozhovor bylo autorem studie osloveno celkem devatenáct majitelů a/nebo manažerů SBS, jedenáct z nich na žádost bohužel nereagovalo. Vzorek získaných odpovědí je nicméně reprezentativní z hlediska struktury trhu komerční bezpečnosti v ČR, neboť jsou v něm zahrnuti reprezentanti malých i velkých společností, českých i zahraničních SBS, menších i větších asociací SBS a různých typů bezpečnostních služeb. Všichni dotazovaní souhlasili s uvedením svého jména a jména společnosti u všech svých výroků citovaných v této studii. Odpovědi Iana Birda, spoluzakladatele ABL (dnes M2.C), jsou proto také ponechány v originálním jazyce, tj. v angličtině. Zbývajících sedm dotazovaných odpovídalo v češtině: Jan Beroun, ředitel Pinkerton ČR; František Brabec, čestný prezident České komory detektivních služeb (ČKDS); Michal Fábora, generální ředitel M2.C, majitel Orange Group a čestný prezident Security Club; Jiří Kameník, majitel společnosti Cenzus a prezident Asociace soukromých bezpečnostních služeb České republiky (ASBS); Michal Kuník, jednatel a prezident skupiny Securitas Česká republika a Slovensko; Václav Růžička, generální ředitel a předseda představenstva společnosti Alkom; a Radek Zapletal, tajemník Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky (USBS). Všechny rozhovory se uskutečnily v rozmezí května až srpna 2012.

Použité zdroje:

- Abrahamsen, Rita a Williams, Michael C. 2009. „Security beyond the State: Global Security Assemblages in International Politics.“ *International Political Sociology* 3, č. 1, 1–17.
- Abrahamsen, Rita a Williams, Michael C. 2011. *Security beyond the State: Private Security in International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Aman, Alfred C. 2009. „Private Prisons and the Democratic Deficit.“ In: *Private Security: Public Order: The Outsourcing of Public Services and Its Limits*. Eds. Chesterman Simon a Angelina Fisher. Oxford: Oxford University Press, 86–106.
- Aning, Emmanuel Kwesi. 2001. „Whither Africa’s Security in the New Millennium: State- or Mercenary-Induced Stability?“ *Global Society* 15, č. 2, 149–171.
- Avant, Deborah. 2004. *The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Avant, Deborah. 2007. „The Emerging Market for Private Military Services and the Problems of Regulation.“ In: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Eds. Chesterman Simon a Chia Lehnard. Oxford: Oxford University Press, 181–195.
- Barak-Erez, Daphne. 2009. „The Privatization of Violence.“ In: *Private Security: Public Order: The Outsourcing of Public Services and Its Limits*. Eds. Chesterman Simon a Angelina Fisher. Oxford: Oxford University Press, 71–85.
- Bearpark, Andrew a Schulz, Sabrina. 2007. „The Future of the Market.“ In: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Eds. Chesterman Simon a Chia Lehnard. Oxford: Oxford University Press, 240–250.
- Bilková, Veronika. 2012. „Právní úprava postavení soukromých vojenských a bezpečnostních společností.“ *Právní rozhledy* 13–14, 483–489.
- Bourdieu, Pierre. 1977. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1986. „The Forms of Capital.“ In: *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Ed. John Richardson. New York: Greenwood, 241–258.
- Bureš, Oldřich. 2006. „Privatizace operací pro udržení míru.“ *Mezinárodní vztahy* 41, č. 2, 143–57.
- Bureš, Oldřich. 2009. „Jak regulovat soukromé vojenské společnosti?“ *Mezinárodní vztahy* 44, č. 4, 85–107.
- Bureš, Oldřich a Nedvědká, Vendula. 2011. *Soukromé vojenské společnosti: Staronoví aktéři mezinárodní bezpečnosti*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Chesterman, Simon a Lehnard, Chia. 2007. *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Oxford: Oxford University Press.
- Cleaver, Gerry. 2000. „Subcontracting Military Power: The Privatisation of Security in Contemporary Sub-Saharan Africa.“ *Crime, Law and Social Change* 33, č. 1–2, 131–149.
- Cockayne, James. 2007. „Make or Buy? Principal Agent-Theory and the Regulation of Private Military Companies.“ In: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Eds. Chesterman Simon a Chia Lehnard. Oxford: Oxford University Press, 196–216.
- Dempsey, John S. 2011. *Introduction to Private Security*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Dickinson, Laura A. 2007. „Contract as a Tool for Regulating PMCs.“ In: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Eds. Chesterman Simon a Chia Lehnard. Oxford: Oxford University Press, 217–238.
- Česká bezpečnostní akademie. 2012. *Bezpečnostní služby* (<http://www.cba-cz/sluzby/bezpecnostni-sluzby/>).
- Gill, Peter. 2006. „Not Just Joining the Dots But Crossing the Borders and Bridging the Voids: Constructing Security Networks After 11 September 2001.“ *Policing & Society* 16, č. 1, 27–49.
- Hympl, Josef; Motýl, Ivan a Kalinová, Jana. 2012, 10. 9. „Policie na úprku.“ *Týden* 37, 22–27.
- Kameník, Jiří et al. 2007. *Komerční bezpečnost: Soukromá bezpečnostní činnost detektivních kanceláří a bezpečnostních agentur*. Praha: ASPI.
- Kohler-Koch, Beate a Rittberger, Berthold. 2006. „Review Article. The ‘Governance Turn’ in EU Studies.“ *Journal of Common Market Studies* 44, Annual Review, 27–49.
- Krahmann, Elke. 2005. „Security Governance and Networks: New Theoretical Perspectives in Transatlantic Security.“ *Cambridge Review of International Affairs* 18, č. 1, 15–29.

- Krahmann, Elke. 2008. „Security: Collective Good or Commodity?“ *European Journal of International Relations* 14, č. 3, 379–404.
- Kyncl, Jaromír. 2011a. „Rozhovor s Davidem Kádnerem.“ *Bezpečnost s profesionály* 3 (http://www.kpkbcr.cz/wp-content/uploads/prosinec_kpkb_web2.pdf).
- Kyncl, Jaromír. 2011b. „Rozhovor s PhDr. Michalem Bavšenkovem.“ *Bezpečnost s profesionály* 3 (http://www.kpkbcr.cz/wp-content/uploads/prosinec_kpkb_web2.pdf).
- Leander, Anna. 2005. „The Power to Construct International Security: On the Significance of Private Military Companies.“ *Millennium* 33, č. 3, 803–26.
- Lehnard, Chia. 2007. „Private Military Companies and State Responsibility.“ In: *From Mercenaries to Market: The Rise and Regulation of Private Military Companies*. Eds. Chesterman Simon a Chia Lehnard. Oxford: Oxford University Press, 139–157.
- Loader, Ian a Walker, Neil. 2007. *Civilizing Security: Policing and Political Community in a Global Era*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ministerstvo vnitra ČR. 2012. *Návrh zákona o soukromé bezpečnostní činnosti* (<http://www.mvcr.cz/clanek/navrh-zakona-o-soukrome-bezpecnostni-cinnosti.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>).
- Musah, Abdel-Fatau. 2002. „Privatization of Security, Arms Proliferation and the Process of State Collapse in Africa.“ *Development and Change* 33, č. 5, 911–33.
- Ortiz, Carlos. 2010. *Private Armed Forces and Global Security: A Guide to the Issues*. Santa Barbara, Denver, Oxford: Praeger.
- Policista.cz. 2007. *Soukromá policie ve službách státu* (<http://www.policista.cz/clanky/reportaz/soukroma-policie-ve-sluzbach-statu-87/>).
- Reichl, Jiří. 2010. *Ministr vnitra k zákonu o soukromých bezpečnostních službách* (<http://www.mvcr.cz/clanek/ministr-vnitra-k-zakonu-o-soukromych-bezpecnostnich-sluzbach.aspx>).
- Securitas CZ. 2011. *Securitas v České republice* (<http://www.securitas.com/cz/cs-cz/O-nas/Securitas-v-eske-republice/>).
- Singer, Peter W. 2003. *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Singer, Peter W. 2004. „War, Profits, and the Vacuum of Law.“ *Columbia Journal of Transnational Law* 42, č. 2, Spring, 521–550.
- Sklansky, David Alan. 2006. „Private Police and Democracy.“ *American Criminal Law Review* 43, č. 89, 89–105.
- Šnidl, Vladimír. 2011, 9. 9. „V Česku se rozjíždí byznys se soukromými ‚žoldnéry‘.“ *Ekonom* (<http://ekonom.ihned.cz/c1-52789550-ekonom-cz-v-cesku-se-rozjizdi-byznys-se-soukromymi-zoldnery>).
- Šnidl, Vladimír. 2012, 15. 3. „Policie aneb do akce vyrazejí soukromí strážníci.“ *Ekonom* (<http://ekonom.ihned.cz/c1-55047850-policie-aneb-do-akce-vyrazaji-soukromi-straznici>).
- Sýkorová, Petra. 2011, 20. 4. „ABL ‚vládnutí‘ prospělo. Loni zvýšila obrát o 30 procent.“ *Ekonom* (<http://ekonom.ihned.cz/c1-51628070-ekonom-cz-abl-vladnuti-prospelo-loni-zvysila-obrat-o-30-procent>).
- Šmíd, Tomáš. 2010, 11. 9. „Všechny nitky vedou k ABL.“ *Lidové noviny* (http://www.lidovky.cz/vsechny-nitky-vedou-k-abl-0h6/-ln_noviny.asp?c=A100911_000083_ln_noviny_sko&klic=238842&mes=100911_0).
- Tejc, Jeroným. 2010, 28. 7. „Zákon o soukromých bezpečnostních službách musí být připravován bez rizika střetu zájmů“ (<http://www.cssd.cz/media/projev-y-a-clanky/zakon-o-soukromych-bezpecnostnich-sluzbach-musi-byt-pripravovan-bez-rizika-stretu-zajmu>).
- The Economist. 1997, 17. 4. „The Growth of Private Police Forces Has Started a Revolution Whose Implications Are Only Just Sinking in.“ *The Economist*, 21–22.
- Unie soukromých bezpečnostních služeb České republiky. 2010. *Třetí zpráva o stavu oboru* (<http://www.asbs.cz/novinky/treti-zprava-o-stavu-oboru.html>).
- Webber, Mark et al. 2004. „The Governance of European Security.“ *Review of International Studies* 30, č. 1, 3–26.
- Youngs, Al. 2004, leden. „The Future of Public/Private Partnerships.“ *FBI Law Enforcement Bulletin* 73, č. 1 (<http://www.fbi.gov/stats-services/publications/law-enforcement-bulletin/2004-pdfs/jan04leb.pdf>).